

Dålig svenska

Inställningar och attityder kring språklig mångfald i Sverige

Irma Eneroth

Avdelningen för mänskliga rättigheter

Historiska institutionen

Kurskod: MRSK61

Termin: Höstterminen 2017

Handledare: Lina Sturfelt

Omfång: 13 582 ord

Abstract

This thesis investigates debates regarding mother tongue education. It is a review of the discussions conducted in Swedish media during 2006 compared with similar discussions 2017. The purpose is to expose attitudes regarding linguistic diversity in Sweden and to reflect on how these attitudes relate to human rights and power. The work examines debates regarding mother tongue education in Sweden and focuses on how the concept of language skills is handled in the discussion, which arguments that are presented and how. Quentin Skinner's theoretical perspective on speech acts helps methodize the debate articles. In addition, Ruth Rubio Marín's perspective on language rights is used to illustrate how the views are expressed in the debate and how it can be understood in terms of human rights. Using concepts from Pierre Bourdieu's theory, the analysis shows that there is a correlation between the approach to language skills and the understanding of power relations in society.

Keywords: Language norms, language rights, language skills, linguistic capital, linguistic market, mother tongue education, power, Swedish as a second language.

Abstrakt

I detta arbete undersöks debatter gällande modersmålsundervisning. Ett nedslag i diskussionen som fördes i svensk media under 2006 jämförs med en liknande diskussion 2017. Syftet är att blottlägga inställningar och attityder gällande språklig mångfald i Sverige och resonera kring hur dessa attityder anknyter till mänskliga rättigheter och makt. I arbetet undersöks debatter gällande modersmålsundervisning i Sverige och fokus ligger på hur begreppet *språkkompetens* hanteras i diskussionen, vilka poänger som framförs och hur. Genom Quentin Skinners talhandlingsteoretiska perspektiv görs en tematisering av språket i debattartiklarna. Därtill används Ruth Rubio Maríns perspektiv på språkrättigheter för att belysa hur de åsikter som uttrycks i debatten kan förstås i termer av mänskliga rättigheter. Med hjälp av begrepp ur Pierre Bourdieus teori visar analysen att det finns ett samspel mellan förhållningssättet till språkkompetens och förståelsen för maktrelationer i samhället.

Nyckelord: Lingvistiskt kapital, lingvistisk marknad, makt, modersmålsundervisning, språkkompetens, språknormer, språkrättigheter, svenska som andraspråk.

Innehållsförteckning

1	Inledning	s.1
1.1	Problemformulering, syfte och frågeställningar	s.2
1.2	Material och avgränsningar	s.3
1.2.1	Primär- och sekundärmaterial	s.3
1.2.2	Källkritik och avgränsningar	s.5
1.3	Bakgrund och kontext	s.6
1.3.1	Svensk språkpolitisk utveckling och historia	s.6
1.3.2	Integrationspolitisk utveckling och historia	s.8
2	Forskningsöversikt	s.10
2.1	Språk, mångfald och mångkulturalism	s.10
2.2	Språk ur ett rättighetsperspektiv	s.11
2.3	Flerspråkighet i Sverige	s.13
3	Teori och metod	s.16
3.1.1	Begreppet språkkompetens	s.16
3.2	Metod	s.17
3.2.1	Talhandlingsteori	s.17
3.2.2	Diakron komparation	s.20
3.3	Teori	s.20
3.3.1	Språkrättighetsperspektivet	s.20
3.3.2	Maktperspektiv	s.21
4	Undersökning och analys	s.26
4.1	Debatten om modersmålsundervisning 2006	s.26
4.1.1	Språkkompetens som instrumentell rättighet	s.26
4.1.2	”Dålig svenska” och ”Blattesvenska”	s.30
4.2	Debatten om modersmålsundervisning 2017	s.32
4.2.1	Svenskkompetens	s.32

4.2.2	Språkkompetens är en instrumentell rättighet	s.33
4.2.3	Tillräcklig språkkompetens	s.35
4.2.4	Språkkompetens och kulturell kompetens	s.36
4.3	Hur har dessa strider kring begreppet förändrats mellan de två debatterna?	s.37
4.3.1	Likheter	s.37
4.3.2	Skillnader	s.38
5	Sammanfattning och diskussion	s.40
	Referenser	s.43

1 Inledning

I Sverige talas minst 150 olika språk. Det är svårt att veta exakt hur många eftersom det inte finns någon språkstatistik i Sverige.¹ Det är dock tydligt att Sverige är ett mångspråkigt samhälle. Det är ingen ny sak, den relativt homogena språksituation som rådde i Sverige under mitten av 1900-talet är snarare vad som bör betraktas som en historisk ovanlighet.² En homogen språksituation uppstår genom aktiv maktutövning. Samtidigt måste ett samhälle, för att överhuvudtaget fungera, byggas upp på ett (eller ett fåtal) språk – det är oundvikligt. Stater behöver förlita sig på ett officiellt språk, ett *lingua franca*, för att kunna tillgodose sina medborgare samhällseliga funktioner. Detta språk kommer oundvikligen att gynna de grupper vars språk staten väljer att använda. Det innebär att språkpolitiken har en inbyggd stratifiering som är svår, för att inte säga omöjlig, att komma ifrån.³

Olika språklig bakgrund kan både genom sin instrumentella aspekt och sin kulturella aspekt bidra till att orsaka ojämlika förhållanden. Under 2017 har det har bland annat diskuterats huruvida språk bör bli en egen diskrimineringsgrund. I skrivandets stund är språk inte en diskrimineringsgrund – i de fall då det rör sig om diskriminering på grund av språk har hänvisning gjorts till etnisk tillhörighet.⁴ Det gör att språkets instrumentella aspekt som skiljer det från andra symboliska identitetsmarkörer som exempelvis religion eller etnisk tillhörighet inte syns. Det är detta som gör språkfrågan så svårbalanserad och relevant i ett allt mer mångspråkigt Sverige.

I denna uppsats vill jag därför fördjupa mig i de föreställningar och förhållningssätt som finns kring språklig mångfald. Jag vill göra det tydligare hur språket

¹ Parkvall, Mikael, *Sveriges språk i siffror: vilka språk talas och av hur många?*, Språkrådet, Stockholm, 2015, s.27.

² Parkvall, Mikael. Här var det mångfald! *Språktidningen*. April 2016.

³Rubio Marín, Ruth. Language Rights: Exploring the Competing Rationales. I *Language rights and political theory*, Will Kymlicka & Alan Patten (red.) Oxford University Press, Oxford, 2003, s. 55.

⁴ Vounokari, Kaisa. Språk – ny diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen? *Sveriges Radio* 2017-05-16.

påverkar att alla får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. Sverige har länge varit ett land som tagit emot många invandrare – något som tog en abrupt vändning 2015 då antalet asylsökande ökade och diskursen skiftade. När antalet invandrade beskrivs som ett problem används även bristen på svenskkunskaper som ett argument för varför det är problematiskt. Jag vill därför veta mer om synen på denna språkliga mångfald och vad det kan visa gällande hur maktrelationer i vårt samhälle tar form. För att synliggöra dessa normer tittar jag på hur modersmålsundervisning (och svenska som andraspråk) debatteras i svensk media.

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka attityder kring språklig mångfald för att synliggöra maktrelationer kopplat till den språkliga mångfalden. Sättet att tala om språkpolitiska frågor hjälper mig att synliggöra dessa attityder. För att undersöka detta kommer jag att använda debatter om modersmålsundervisning som underlag. Min målsättning är att genom att undersöka attityder kring begreppet *språkkompetens* i dessa offentliga mediedebatter synliggöra attityder kring språklig mångfald ur ett rättighets- och maktperspektiv. Jag använder språkkompetens som ett analytiskt begrepp, vilket innebär att det täcker in ett stort antal begrepp. Exempelvis när debattörerna skriver ”god svenska”, ”svenskkunskaper”, ”flerspråkighet”, ”mångspråkighet”, ”inläring av språk” eller liknande. Begreppet hjälper mig att åskådliggöra vilka föreställningar som finns gällande kunskaper i olika typer av språk. Jag intresserar mig för hur det talas om språkkompetens i dessa två debatter och kommer därför att besvara följande två frågeställningar:

- Vilka strider kring begreppet språkkompetens gällande språkrättigheter och maktrelationer formade genom språk går att identifiera i svenska mediedebatter om modersmålsundervisning från 2006 respektive 2017?
- Hur har striderna kring begreppet förändrats mellan de två debatterna?

Genom att fokusera på striderna kan jag synliggöra vilka normer som skribenterna förhåller sig till när de uttalar sig i debatten. I följande kapitel presenteras mitt val av material närmare.

1.2 Material och avgränsningar

I debatten förekommer både benämningarna ”hemspråk” och ”modersmål”. Den officiella benämningen ändrades av regeringen 1996 från ”hemspråk” till det idag gällande ”modersmål”. En av de viktiga anledningarna var att termen ”hemspråk” för tankarna till att det är ett språk som bara kan användas i informella sammanhang och de ville med namnbytet förstärka ämnets status. Jag använder mig därför genomgående av termen ”modersmål”.⁵

1.2.1 Primärmaterial

För att undersöka attityder kring språklig mångfald tittar jag på hur frågan om huruvida svenska skolor bör erbjuda modersmålsundervisning har diskuterats i media. Artiklar som huvudsakligen diskuterar denna fråga har med jämna mellanrum publicerats genom åren, utan att det har lett till större diskussioner. Intresset för frågan är svalt under vissa perioder, men ibland hettar det till. Det är två sådana tillfällen av uppblossad debatt som utgör primärmaterialet för denna undersökning. Jag har valt ut ett material från 2006 som debatterar frågan om modersmålsundervisning och en motsvarande diskussion från hösten 2017.

Jag gör först ett nedslag i en debatt om modersmålsundervisning från 2006. Första decenniet av 2000-talet är en intressant period språkpolitiskt i Sverige, delvis eftersom modersmålsundervisningens ställning hade försämrats under 1990-talet, men framförallt eftersom det var under dessa år som Sveriges språklag tog form. Den specifika debatt som jag kommer att använda som underlag för min undersökning från 2006 tar avstamp i ett uttalande som Ebba Witt-Brattström gjorde i en tv-sänd skolpolitisk paneldebatt (direktsänd i TV 24 26/3) då hon uttryckte följande: ”Regeringen signalerar till våra nya svenskar att det räcker om de lär sig lite lagom blattesvenska så att de kan slå upp ett stånd och sälja bananer i Rosengård.” Hon riktade kritik mot regeringen för att inta en rasistisk hållning då

⁵ Proposition 1996/97:110 *Vissa skolfrågor m.m* 7.7. s.27.

de inte satsade på förstärkt svenskundervisning, utan i stället på mer hemspråksundervisning.⁶

Utspelet ledde till debatt i flera riktningar och det krävs därför en avgränsning för att motivera de artiklar jag valt ut. Jag har avgränsat mitt urval utifrån artiklarnas tematik vilket innebär att alla artiklar fokuserar huvudsakligen på frågan om svenska skolan bör bistå med modersmålsundervisning. Detta tillåter mig att stryka de artiklar som främst fokuserade på personliga anklagelser skribenterna emellan samt på ”blattesvenskans” påstått inbyggda sexism, detta tema spiller över även i de artiklar jag valt vilket innebär att det syns i materialet, men de artiklar med huvudsakligt fokus på detta är bortvalda. Huvudtemat på de utvalda artiklarna är huruvida svenska skolan bör erbjuda modersmålsundervisning. Trots att det är denna avgränsning som styr mitt urval diskuteras även ämnet ”svenska som andraspråk” flitigt i materialet, något som i sig kommer att bli intressant i undersökningen kopplat till uppsatsen syfte.

Det andra nedslaget jag gör är i en liknande debatt 2017. Den diskussionen tog fart i oktober då tre moderata politiker väckte frågan på en debatt-sida i *Aftonbladet*. Detta utspel blev bemött på flera håll i både storstadspress och lokalpress runt om i Sverige vilket resulterat i en handfull artiklar som diskuterar frågan om modersmålsundervisning i svenska skolor 2017. Parallellt med denna debatt diskuterades även frågan i *Göteborgs Posten* under samma period och jag har valt att även inkludera dessa artiklar i undersökningen.

Den första avgränsning jag gör är ett fokus på artiklar som publicerats under perioden oktober – november 2017. Den andra avgränsningen gör jag i enlighet med avgränsningen i debatten 2006 då jag väljer artiklar utifrån tematik. Det gemensamma för de artiklar som jag inkluderar i materialet är att huvudsakligt fokus ligger på frågan om svenska skolan överhuvudtaget bör erbjuda modersmålsundervisning. Detta innebär att artiklar som diskuterar åtgärder för att få fler elever att vilja delta eller exempelvis om det praktiskt skulle gå att lösa problem med tillgången till modersmåls lärare genom fjärrundervisning och liknande

⁶ Witt-Brattström, Ebba. Vem äger svenskan?, *Dagens Nyheter*, 2006-04-18.

diskussioner faller bort. I likhet med debatten 2006 är diskussioner om ämnet ”svenska som andraspråk” i högsta grad närvarande även i debatten 2017.

Artiklarna är publicerade i både rikstäckande och lokala medier. Jag har alltså inte bara fokuserat på storstadspress utan även tagit med artiklar ur mindre tidningar som exempelvis *Dala demokraten* och *Blekinge Läns Tidning*. Eftersom språkfrågans aktualitet skiljer sig i olika delar av landet – exempelvis genom vilken roll det har spelat historiskt - ser jag det som en styrka att även attityder i lokal press ingår i primärmaterialet.

Dessa två debatter utgör alltså mitt primärmaterial. Jag är medveten om att debatternas utgångspunkt skiljer sig något ifrån varandra. Exempelvis är debatten från 2017 ett mer konkret politiskt förslag på att modersmålsundervisningen bör slopas medan Brattströms uttalande är mer av normativ karaktär vilket också gör den efterföljande debattens linje aningen mer spretig. En annan skillnad är att debatten från 2006 främst fördes i storstadsmedia (*Dagens Nyheter*, *Göteborgs Posten*, *Expressen*, *Aftonbladet*) vilket innebär att den geografiska spridning som jag tar del av i debatten från 2017 inte fullt finns att tillgå i debatten från 2006.

1.2.2 Källkritik och avgränsningar

Alternativt material som jag har övervägt, där frågan om modersmålsundervisning diskuterats, är bland annat debatter som förts inom skolans värld, exempelvis i *Lärartidningen*, Skolverket och av Lärarförbundet. Jag valde dock mediedebatten då jag är nyfiken på hur frågan förstås på en mer samhällelig nivå snarare än en facklig. Av samma anledning valde jag även bort debatter som förts i riskdagen. I de artiklar jag valt ut kommer röster både från politikens och skolans håll vilket ger materialet en bred spannvidd.

För att hitta relevant material har jag använt mig av sökorden ”modersmålsundervisning” och ”hemspråksundervisning” på sökmotorn Retriever för att se när frågan varit aktuell i media. Mitt urval är avgränsat till väletablerade tidningar - lokal och rikstäckande press – uttalad politisk färg på tidningarna har inte varit vägledande. Detta eftersom många av artiklarna i materialet är publicerade på politiskt obundna debattsidor. Det är en blandad skara skribenter som ligger bakom artiklarna, det innebär

dock inte att vem som helst kan få sin röst hörd i detta format - vilket är bra att vara medveten om. Många skriver utifrån sin yrkesposition eller partitillhörighet. Det finns även undantag då privatpersoner tar plats i debatten 2006. Dessvärre har jag inga sådana artiklar från 2017 då jag har valt att inte ta med kommentarsfält eller liknande där privatpersoner gjort sig hörda 2017.

Artiklarna "Forskarna är ju ense!" och "Ett Språk för Miljoner" publicerade i *Dagens Nyheter* under 2006 är skriven av några av de svenska forskare vars forskning jag har tagit del av i förberedelserna inför detta arbete. Bland annat Kenneth Hyltestam och Inger Lindberg som jag presenterar under tidigare forskning. Jag är medveten om att min blick är färgad av deras forskning, men jag bedömer att det perspektiv som det teoretiska ramverket ger på undersökningen gör det möjligt att få ett avstånd och nytt perspektiv på innehållet i artiklarna.

Den forskningsetiska reflektion jag gör angående materialet jag undersöker i form av offentliga publicerade debattartiklar är att det inte förekommer några känsliga personuppgifter att ta hänsyn till ur etiskt perspektiv.

1.3 Bakgrund och kontext

För att förstå kontexten för dessa två debatter krävs en inblick i följande två övergripande fält: Först, svensk språkpolitisk utveckling för en förståelse för vilken roll språk har spelat historiskt. Sedan krävs en överblick över svensk invandringspolitik åren runt debatterna.

1.3.1 Svensk språkpolitisk utveckling och historia

Rätten till modersmålsundervisning i svenska skolan fastslogs genom den så kallade hemspråksreformen 1977.⁷ Det var ett enhälligt beslut i riksdagen som innebar att

⁷ Lindberg Inger, *I det nya mångspråkiga Sverige* i *Utbildning & Demokrati* 2009, vol 18, nr 2, s.14.

svenska kommuner blev skyldiga att bistå med modersmålsundervisning⁸. Vägen dit började 1962 då finskspråkiga elever fick möjlighet att välja finskan som tillvalsämne i årskurserna 7 och 8. Nästa steg togs 1968 då detta utvecklades till att alla kommuner frivilligt kunde erbjuda modersmålsundervisning till elever med annat modersmål än svenska.⁹

Åren fram till 60-talet hade de svenska minoriteterna utsatts för en assimilatorisk språkpolitik och samhället hade starkt motsatt sig användandet av det egna språket. Assimilering ansågs vara positivt. Trots detta språkförtryck dröjde det fram till år 1999 och 2000 innan Sverige erkände fem nationella minoritetsspråk - samiska, meänkieli, finska, romani och jiddisch.¹⁰ Att denna utveckling skedde just på 90-talet i Sverige bör ses i ljuset av att språkrättigheter kom upp på den globala agendan under 90-talet. En deklaration om universella språkliga rättigheter utformades och signerades 1996 av en rad stora internationella organisationer bland annat UNESCO men antogs i slutändan inte av FNs generalförsamling. Europarådet antog däremot 1992 samt 1994 två nya traktat för att skydda minoritetsspråken ställning i Europa.¹¹ Internationellt sett blev språkrättighetsfrågor aktuella och erkännande av nationella minoritetsspråk blev för första gången norm.¹²

Språkpolitiska frågor aktualitet höll i sig över millennieskiftet och det diskuterades under de kommande åren vilket ledde till en svensk språklag som trädde i kraft 2009.¹³ Ett av de föreliggande motiven var att skydda svenska språket mot att engelskan tog allt större utrymme. Den första januari 2010 kom en lag som ämnar skydda och främja de nationella minoritetsspråken vilket innebär att myndigheter har skyldighet

⁸ Det som tidigare kallades hemspråksundervisning blev officiellt benämnt modersmålsundervisning 1997 enl. Proposition 1996/97:110.

⁹ Hyltenstam, Kenneth, Axelsson, Monica & Lindberg, Inger (red.). *Flerspråkighet – En forskningsöversikt*. Vetenskapsrådet. Stockholm 2012, s.57.

¹⁰ Ibid, s.18.

¹¹ Council of Europe, Framework Convention for the Protection of National Minorities (FCNM), 10 November 1994, H(95)10 & Council of Europe, *European Charter for Regional or Minority Languages*, 4 November 1992, ETS 148.

¹² Rubin, Aviad. Beyond identity: the desirability and possibility of policies of multilingualism. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* VOL. 38, NO. 7, (2016), s. 639.

¹³ Institutet för språk och folkminnen. 1997 – 2010. 2014-05-06.

att informera talare av dessa språk om deras rättigheter.¹⁴

1.3.2 Integrationspolitisk utveckling och historia

Idag tar de nationella minoriteterna inte stort utrymme i debatten. Språkfrågan är främst aktuell kopplad till invandrade minoriteter. I en globaliserad värld rör sig människor över nationsgränser och Sverige har blivit hem till människor från många olika länder.¹⁵ Idéen om en homogen nation speglar inte verkligheten och istället har det blivit allt viktigare att fråga sig hur vi kan skapa ett demokratiskt, jämlikt samhälle för människor med olika bakgrund och människor med olika modersmål.

Under 2000-talets tidiga år var det omkring 30 000 som sökte asyl i Sverige per år. Under hösten 2015 ökade invandringen, och i perioder var det 10 000 som sökte asyl i veckan. Under 2015 års första 11 månader beviljades drygt 100 000 uppehållstillstånd varav 50 procent utgjordes av asylsökande – (andra hälften bestod av arbetsinvandrare, gäststudenter, adoptivbarn, EU-medborgare och folk som gift sig med svenskar). Utöver detta var det, i december 2015, ca 160 000 personer som inte hade beviljats uppehållstillstånd registrerade hos migrationsverket. Sverige gick från att ha en generös/human flyktingpolitik till att drastiskt vända och strama åt, stänga gränser och signalera att Sverige ville minska inflyttningen.¹⁶

Länge har finska varit Sveriges näst största språk och det mest talade invandrarspråket men i och med att många av de som kom 2015 har arabiska som modersmål är det stor sannolikhet att arabiskan har gått om finskan.¹⁷

Läget har dock inte bara förändrats rent demografiskt mellan 2006 och 2017. Den kanske mest väsentliga skillnaden i sammanhanget är förändringen av det politiska läget i invandrarfrågor. 2010 kom det nationalistiska partiet *Sverige demokraterna* in i riksdagen och till valet 2014 hade de blivit tredje största parti med nästan 13 procent av rösterna. Deras närvaro påverkar diskursen kring invandrarpolitiska frågor

¹⁴ Institutet för språk och folkminnen. Din rätt att använda nationella minoritetsspråk. 2015-02-03.

¹⁵ Migrationsverket. Historik. 23-06-2016.

¹⁶ Parkvall, 2015. S.208-209.

¹⁷ Ibrahim, Lorin, ”Arabiska kan gå om finska som näst största språk”, *Sveriges Radio*, 2016-04-05

och diskussioner om ”svenskhet” hamnar högre på den politiska agendan.¹⁸ Som jag visar i undersökningen är modersmålsundervisningsfrågans koppling till integrationsfrågor även förknippad med diskussioner om svenska språkets ställning.

¹⁸ Statistiska centralbyrån, ”Från fem till åtta partier i riksdagen”

2 Forskningsöversikt

Den forskning som knyter an till min uppsats har jag valt att dela upp i tre kategorier: Forskning om språk relaterat till mångfald och mångkulturalism, språk ur ett rättighetsperspektiv och flerspråkighet i Sverige.

2.1 Språk, mångfald och mångkulturalism

Språklig mångfald är en parameter i mångkulturella sammanhang. I antologin *Mångfaldens dilemma* från 2016 diskuteras en del avväganden som måste göras för att ett samhälle med bred mångfald ska kunna vara jämlikt. I synnerhet Mårten Västerdals kapitel ”Ursäkta, är det här man blir svensk? Nationell identitet och politiska diskursen om SFI” knyter an till mitt projekt. Utgångspunkten i hans undersökning är att en framgångsrik integration behöver vila på en förståelse av hur vi ser på identitet och samhällsgemenskap. Med fokus på föreställningar om nationell identitet tittar Västerdal på riksdagspropositioner rörande SFI (svenska för invandrare) från 60-talet till 2000-talet och undersöker hur syftet med svenskundervisning framställs.¹⁹ Han vidareutvecklar dikotomin etnisk respektive civil identitet genom att lägga till en dimension av statisk respektive dynamisk identitet. Hans undersökning visar hur föreställningar om nationell identitet och idén om vad integration ska vara förändras över tid.²⁰ Intressant med Västerdals forskning är att han visar hur attityder kring språk bidragit till att fokus har förflyttats från den nationella identiteten till individens identitet.

En av de forskare som Västerdal refererar till i sitt arbete och som måste nämnas då jag skriver om mångfaldsforskning är den kanadensiska forskaren Will

¹⁹ Bengtsson, Bo, Myrberg, Gunnar & Andersson, Roger (red.), *Mångfaldens dilemma: medborgarskap och integrationspolitik*, 1. uppl., Gleerups Utbildning, Malmö, 2016, s.41.

²⁰ Ibid, s.59.

Kymlicka som fokuserat mycket på minoriteters rättigheter och status.²¹ Han har varit med och påverkat detta fält och menar att grupprättigheter och mänskliga rättigheter inte behöver vara oförenliga.²² Kymlicka är känd för att vara en tidig förespråkare för mångkulturalism och hans teorier har blivit kritiserade och diskuterade.²³ Det som är väsentligt i relation till denna uppsats är dock snarare en diskussion om på vilket sätt mångspråkighet och mångkulturalism hänger samman samt varför det finns en poäng i att separera dessa frågor.

2.2 Språk ur ett rättighetsperspektiv

År 2003 publicerade Kymlicka, tillsammans med Alan Patten, antologin *Language rights and political theory* vilket var en ambition att sammanställa normativ forskning som gjorts kring språkrättigheter ur ett statsvetenskapligt perspektiv.

En distinktion som ofta görs i normativ forskning kring språkrättigheter är mellan nationella minoriteters språkrättigheter och invandrade minoriteters språkrättigheter. Mest känd för denna distinktion är Will Kymlicka.²⁴ I denna studie är det intressant med tanke på att det kan synliggöra att tonvikten i debatterna ligger främst på invandrade minoriteter – trots att modersmålsundervisning är något som berör alla minoriteter. Det är dock inte alla som menar på att denna distinktion bör vara central.

Aviad Rubin är en som ställer sig kritisk till uppdelningen. Han vill gärna utveckla den normativa forskningen kring språkrättigheter då han menar att många som argumenterar för att språkpolitik bör vara mångspråkig betonar vikten av identiteten i språket. Han menar vidare att dessa är argument svaga och adderar därför i artikeln ”Beyond identity: the desirability and possibility of policies of multilingualism” argument för mångspråkighet som inte tar avstamp i den generella rätten till kultur utan be-

²¹ Hayden, Patrick, *The philosophy of human rights*, 1. ed., Paragon House, St. Paul, Minn., 2001, s.445.

²² Ibid, s.460.

²³ Exempel på kritiker: Barry, Brian *the muddles of multiculturalism* 2001, Christian Joppke *Multicultural citizenship: A Critique* 2002, & Taylor, Charles, *Multiculturalism: examining the politics of recognition*, Princeton Univ. Press, Princeton, N.J., 1994.

²⁴ Kymlicka & Patten 2003, s.8.

tonar språkets egenskaper som är kopplade till själva brukandet av språket. Det första är det instrumentella argumentet som syftar till språkets instrumentella aspekt som ger tillgång till olika delar av det dagliga livet. Det andra kallar Rubin för det utilitaristiska argumentet som syftar till språket för att få tillgång till de demokratiska delarna av ett samhälle. Det sista argumentet är det moraliska som syftar till den moraliska aspekten av att tillgodose alla med demokratiska rättigheter i ett mångspråkigt samhälle.²⁵ Rubin hänvisar bland annat till Christina M Rodriguez som i sin forskning har visat på att människor som har kunnat delta i skola och arbete på sina modersmål har en ökad känsla av tillhörighet i samhället.²⁶ En annan viktig bakgrund till Rubins artikel kommer från sociologen och lingvisten Stephen May som tidigt påpekat att språk inte bara är en fråga om kultur utan också bör betraktas som en viktig maktfaktor – både i fråga om tillgången till demokratiska rättigheter och ekonomisk potential.²⁷

En annan forskare som ägnat sig mycket åt språket ur ett rättighetsperspektiv är Tove Skutnabb-Kangas som publicerat en lång rad skrifter på temat bland annat om tvåspråkighet, minoritetsspråk och rasism. Skutnabb-Kangas skriver ur ett minoritetsperspektiv och hennes forskning har ambitionen att sätta språkfrågan i ett större samhälleligt sammanhang. I boken *Minoritet, Språk och Rasism* publicerad redan 1986 lyfter hon bland annat frågan om hur minoritetsspråk relaterar till assimilering, integration och segregation.²⁸ Skutnabb-Kangas var mycket tidig med att ta upp språkfrågor ur detta perspektiv och är relevant då hon påverkat fältet kring lingvistiska mänskliga rättigheter. I denna uppsats kommer hon inte stå i centrum. Dock är hon intressant att ta upp utifrån att hon bidragit till att lyfta på locket till en diskussion om språklig mångfald. Hon har synliggjort problematiken med att allt fler språk är hotade eller försvinner runtom i världen och har därmed påverkat fältet.

Nancy Hornberger lyfter några centrala perspektiv på språkrättigheter i en artikel om hur språkpolitik kan fungera som medel för bevarad bredd, stabilitet och vitalitet av hotade minoritetsspråk. Hon skriver kort om fyra avväganden som ingår frågan om vad en språkrättighet är/bör vara:

²⁵ Rubin, 2016, s.639.

²⁶ Ibid, s.636.

²⁷ Kymlicka & Patten, 2003, s.123-152, Rubin 2016, s.365.

²⁸ Skutnabb-Kangas, Tove, *Minoritet, Språk och Rasism* Upplaga 1:1, 1986, Författarna och Liber Läromedel, Malmö.

1. Tolerans-orienterade eller främjande-orienterade rättigheter (Kloss, Heinz (1977). *The American bilingual tradition*. Rowley, MA: Newbury.),
2. Individuella- eller gemensamma friheter (Skutnabb-Kangas, Tove (1994). The politics of language standards. Paper presented at TESOL meeting, Baltimore.),
3. Frihet att använda sitt språk eller frihet från diskriminering på grund av sin användning av sitt språk (Macfas, Reynaldo (1979). Language choice and human rights in the United States. In James Alatis (ed.), *Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics*, 86—101. Washington, DC: Georgetown University Press.),
4. ”Anspraak på något” eller ”anspraak mot någon” (Ruiz, Richard (1984). Orientations in language planning. *NABE Journal* 8:15-34.).²⁹

Ruiz, Macfas och Kloss är alla inne på frågan om huruvida rätten till ett språk är en positiv eller negativ rättighet. Otillräckligheten i denna distinktion är avstampet för Ruth Rubio Marín, vars teori jag tillämpar. Hon menar på att språkrättigheters komplexitet bör förstås utifrån dess inbyggda dualism. Dualiteten hon påvisar är att språkrättigheter är både ett instrumentellt, essentiellt redskap för kommunikation och en samtidigt en identitetsmarkör.³⁰ En dualism som för första gången uppmärksammades i artikeln ”Are Language Rights Fundamental?” publicerad 1987 där Leslie Green diskuterar språkrättigheternas relevans.

2.3 Flerspråkighet i Sverige:

I undersökningar gällande attityder till modersmålsundervisning som tidigare har gjorts i en svensk kontext har fokus legat på skolan och de som är föremål för undervisningen så som lärare och berörda föräldrar.³¹ Det som jag undersöker är snarare hur språket hänger ihop med rättigheter och makt, vilket gör en offentlig medial debatt mer lämplig som material.

²⁹ Hornberger H, Nancy *Language policy, language education, language rights: Indigenous, immigrant, and international perspectives Language in Society* 27. Printed in the United States of America 1998 Cambridge University Press, s.456.

³⁰ Green, Leslie *are language rights fundamental?* 1987 *Osgoode Hall Law Journal* 25, s.659.

³¹ Hyltenstam, Axelsson, & Lindberg, 2012, s.73.

En av de svenska forskare som utfört regerings- och myndighetsuppdrag på temat språkpolitik, språkideologi och minoritetsspråk är Kenneth Hyltestam. Bland annat är han en av forskarna bakom Vetenskapsrådets forskningsöversikt om flerspråkighet från 2012. Översikten ger en god kännedom om kontexten och är mycket omfattande vilket gör den till en god fond för mig som angriper frågan ur ett annat perspektiv. En annan svensk forskare på temat är Inger Lindberg som utgår ifrån den Svenska språkklagen som trädde i kraft den 1 juli 2009 i artikeln ”I det nya mångspråkiga Sverige” från 2009 och diskuterar hur dominerande språk spelar roll i frågor om jämlikhet, integration och demokrati i samtida Sverige.³²

På ett avvägt vis lyfter Lindberg olika sidor ur debatten om införandet av språkliga mänskliga rättigheter som motkraft mot lingvistisk imperialism globalt. Lindberg applicerar ett maktperspektiv på relationen mellan språk med fokus på distinktionen mellan minoritets-/majoritetsspråk och hur dessa relationer är ett resultat av historiska, ekonomiska, sociala och politiska faktorer. Hon lyfter bland annat svenskans ställning som lokalt majoritetsspråk och globalt minoritetsspråk i relation till engelskan.³³ Maktperspektivet utvecklar Lindberg även genom termen språkliga mänskliga rättigheter. Hon refererar till lingvisten Neville Alexander (2004) och framhäver att språkpolitiska åtgärder för att styrka diverse språk inte handlar om chauvinistisk etnisk eller nationalistisk narrativ utan om tillgången till mänskliga rättigheter i en värld med bred kulturell mångfald. Exempelvis behärskar inte majoritetsbefolkningen i vissa afrikanska länder landets officiella språk – dvs kolonialspråket - vilket leder till en exkludering från full delaktighet i samhället.³⁴

Christopher Stroud, professor i transnationell flerspråkighet, publicerade 2004 en artikel i vilken han framhåller hur ”rinkebysvenska” och halvspråkighet används för att legitimera ojämlikheter och i förlängningen bidrar dessa begrepp till att reproducera hierarkiska och ojämlika samhällen.³⁵ Som bakgrund till ämnet lyfter Stroud tidigare forskning som visar att i stater där en rasistisk diskurs inte är officiellt

³² Lindberg Inger, *I det nya mångspråkiga Sverige* i Utbildning & Demokrati 2009, vol 18, nr 2

³³ Ibid, s.10.

³⁴ Ibid, s.12.

³⁵ Stroud, Christopher, Rinkeby Swedish and semilingualism in language ideological debates: A Bourdieuanperspective. *Journal of Sociolinguistics* 8/2, (2004): 196-214 National University of Singapore s.210.

accepterad (som exempelvis Sverige), blir diskurser om språk – mer specifikt diskurser relaterade till modersmål och standardspråk – använda för att konstruera ett ”dom” av invandrargrupper.³⁶ Något som är relevant även i min uppsats. Det som dock framförallt gör Strouds artikel relevant är att han utgår ifrån Bourdieus sociolingvistiska perspektiv vilket utgör en del av mitt teoretiska ramverk.³⁷

När det gäller forskning om språknormer är en central bok Per Lagerholms *Språknormer och språkvärdering* som skildrar språknormer ur ett språkvetenskapligt perspektiv. Lagerholm skriver att förändringar i språket (nya ord, nya grammatiska uppbyggnader) oftast speglar en samhällelig förändring – till följd av detta visar han att någon som ondgör sig över en språklig förändring ofta reagerar på en samhällelig eller social förändring.³⁸ I boken *Svenska som andraspråk på språkvetenskaplig grund* visar Anna Flyman Mattson på att vi i Sverige har en enspråkighetsnorm som bygger på missuppfattningar om flerspråkighetens negativa konsekvenser och idén om ”en nation – ett språk”.³⁹ Det språkvetenskapliga perspektivet på språknormer har varit värdefullt som grund för att kunna addera aspekter som knyter an till rättigheter och makt. I samma bok ger Flyman Mattson även en introduktion till den forskning som visar på tvåspråkighetens goda konsekvenser och refererat till internationell forskning av Carol Myers-Scotton som har sammanställt olika aspekter av tvåspråkighet i boken *Multiple Voices. An introduction to Bilingualism* från 2006.⁴⁰ För mig är detta främst relevant som en kännedom om den forskning som många debattörer refererar till i sina argument. Det jag gör i denna uppsats är att jag sammanför perspektiv på språkrättigheter och makt i en undersökning av språknormer i en svensk kontext.

³⁶ Ibid, s.197.

³⁷ Ibid, s.199.

³⁸ Lagerholm, Per, *Språknormer och språkvärdering*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2016, s.52.

³⁹ Flyman Mattsson, Anna, *Svenska som andraspråk på språkvetenskaplig grund*, Upplaga 1, Studentlitteratur, Lund, 2017, s.13.

⁴⁰ Myers-Scotton, Carol, *Multiple voices: an introduction to bilingualism*, Blackwell, Malden, Mass., 2006.

3 Teori och metod

I denna uppsats kommer jag att undersöka föreställningar kring begreppet *språkkompetens*. Det kan förefalla komplicerat att jag i undersökningen tittar på begreppet språkkompetens, samtidigt som jag synliggör det genom *hur* folk uttrycker sig – alltså genom att titta på vad som görs genom språket. Det är viktigt att hålla isär dessa två dimensioner av ”språk” för att förstå vad jag gör i undersökningen och analysen.

3.1.1 Begreppet språkkompetens

Inledningsvis ges här en kort förklaring till hur begreppet *språkkompetens* fungerar i detta sammanhang. Jag utgår från ett analytiskt begrepp - som ett redskap att lyfta fram relevanta teman ur artiklarna med. Begreppet språkkompetens fungerar som paraplybegrepp och täcker in ett stort ord och begrepp. Det är inte många i materialet som uttrycker sig specifikt med ordet språkkompetens, men jag läser in det under paraplyet i de fall då det är temat som diskuteras i debatterna - exempelvis gäller det ord som "svenskkunskaper" "flerspråkighet" "mångspråkighet" och "inläring av språk" etc. Ordet språkkompetens framkommer inte explicit i materialet men genom att sätta språkkompetens i centrum innebär det att jag avgränsar mitt fokus och att övriga frågor ur materialet inte utgör grund för denna undersökning. Begreppet hjälper mig således att lyfta upp de strider som jag intresserar mig för. Jag undersöker den vokabulär som omger begreppet språkkompetens för att ta reda på vilka förväntningar som finns på vad språkkompetens bör innehålla och varför språkkompetens anses viktigt.

3.2 Metod

Undersökningen är uppdelad i två steg. I det första steget utför jag en synkron analys utformad utifrån John Austin och Quentin Skinners talhandlingsteori för att besvara uppsatsens primära frågeställning om vilka strider kring begreppet språkkompetens som går att identifiera i de två mediedebatterna om modersmålsundervisning. Metoden är ett sätt att filtrera materialet - den ger mig redskap att urskilja diskurser ger uttryck för uppfattningar om vad språkkompetens är eller bör vara. Jag hämtar en terminologi och en infallsvinkel snarare än ett regelrätt tillvägagångssätt. Undersökningens huvudsakliga fokus ligger på frågan om vilka strider som går att identifiera i debatterna, då det är vad som främst anknyter till uppsatsens syfte att undersöka attityder kring språklig mångfald för att synliggöra maktrelationer kopplat till den språkliga mångfalden. I det andra steget fokuserar jag på den diakrona förändringen, alltså förändringen över tid, och gör en jämförelse över tid vid dessa två utvalda nedslag. Detta kommer hjälpa mig att besvara den andra frågeställningen gällande hur striderna har förändrats.

3.2.1 Talhandlingsteori

Grundläggande för den talhandlingsteoretiska infallsvinkeln är att den tillåter mig att se språket ”in action”. Fokus ligger på att den pragmatiska aspekten av språket och ord förstås som handlingar. En språklig handling kallar Austin för en *performative*, en talhandling.⁴¹ För att nyansera förståelsen av talhandlingen bryter Austin ner den i tre delar. Den *lokutionära akten* – vad som sägs, den *illokutionära akten* – avsändarens intention och den *perlokutionära akten* – vilken effekt talhandlingen har på mottagaren.⁴² Skinner utvecklar dessa begrepp genom ett tydligt exempel: en polis ser en skridskoåkare ute på sjön och ropar ”isen är väldigt tunn”. Utöver att förstå ordens innebörd kan vi även förstå vad polisen gör i och med sitt uttalande. Tack vare en kännedom av kontexten kan vi utläsa att den *il-*

⁴¹ Austin, J. L., Urmson, J. O. & Sbisà, Marina., *How to do things with words* [Elektronisk resurs], 2nd ed., Clarendon, Oxford, 1975, Lecture I, s.6.

⁴² Ibid, s.109.

lokutionära akten är att polisen varnar. Den *perlokutionära akten* är konsekvenserna som följer talhandlingen, vilket här utgörs av skridskoåkarens reaktion.

För att kunna identifiera viken vokabulär som omger begreppet språkkompetens är därför en kännedom av kontexten viktigt. Skinner menar att språket är intentionellt. Att språket är intentionellt innebär därmed inte att vi ska veta exakt vad författaren tänkte – utan snarare att vi ska ha god kännedom om vilka konventioner som reglerar vad som anses legitimt under den tid som talhandlingen yttras.⁴³ Det är inte möjligt att göra anspråk på att veta den exakta intentionen som varje skribent haft då de yttrat sig i debatten – den *illokutionära akten* kan endast baseras på den tes som drivs, de talhandlingar som utförs i respektive artikel och en relevant kännedom om kontexten för debatten. Det är användningen av ett begrepp som fyller det med innehåll. Ett begrepp betyder således ingenting utan sitt sammanhang.⁴⁴ Metoden fokuserar på den pragmatiska aspekten av språket i debatterna vilket påverkar förståelsen av begrepp eftersom språket används för att påverka sin omgivning. Därmed kan begrepp bestå av en vokabulär av ord som latent syftar på samma begrepp.

Kontexten i vilken en talhandling yttras kallar Skinner för ”slagfältet”. En förståelse för ”slagfältet” kan därför ge insikt i vilken ”kamp” talhandlingen utkämpar – med andra ord ifall användningen av ett begrepp i sammanhanget är vedertagen eller om det är uppseendeväckande eller upprörande. Han menar vidare att ”no one is above the battle” vilket innebär att en talhandling måste alltid förstås i relation till ”slagfältet” där det uttalas.⁴⁵ Detta är de strider som jag ämnar identifiera kring begreppet *språkkompetens* för att på så vis se vilka språknormer som utmanas eller är vedertagna.

Ett sätt som begreppslig förändring kan ske är genom *retoriska moves* vilka utgörs av de argument som syftar till en förändring av de tidigare positionerna i debatten.⁴⁶ Genom att leta efter *retoriska moves* kan filtrera fram själva striden. Skinner menar att förändring av begrepp sker när det råder oenigheter på någon av följande tre grunder:

⁴³ Bergström & Boréus, 2012, s.203.

⁴⁴ Skinner, Quentin, *Visions of politics. Vol. 1, Regarding method*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, s.159.

⁴⁵ Ibid, s.7.

⁴⁶ Bergström & Boréus, 2012, s.187.

1. Hur en vanligtvis använder ett begrepp – begreppets användningsområde eller sammanhang: *Begreppets vanliga användningskriterier*
2. När det är lämpligt att använda ett begrepp – när är de rådande förhållandena sådana att det givna begreppet passar in. *I vilka lägen begreppet passar in*
3. Vad kan en göra med begreppet? *De attityder eller syften denna användning uttrycker*⁴⁷

Dessa kategorier hjälper mig att förstå hur användningen av språkkompetens förskjuts. Ett grepp som används för att legitimera en förskjutning av ett begrepps innebörd kan urskiljas då skribenter retoriskt använder språkliga konventioner på nytt vis som leder till att även kontroversiella åsikter kan anses legitima. Detta kallar Skinner för en *innovativ ideolog*. Motsatsen till *den innovativa ideologen* är *apologeten* vars uppgift snarare är att försvara och bevara det existerande genom att beskriva förhållanden med positivt laddade termer.⁴⁸ Genom att synliggöra dessa retoriska strategier i materialet kan det ge en förståelse för striderna kring begreppet språkkompetens.

Min målsättning är att synliggöra vilken förförståelse det finns gällande begreppet språkkompetens och vilka strider som förs kring begreppet i debatterna om modersmålsundervisning. Fokus är på hur åsikter legitimeras – inte huruvida det som sagts är sant eller inte. Jag ämnar i undersökningen belysa striderna som förs kring begreppet – utifrån både dess ändrade innehåll och dess förändrade tillämpningssammanhang.⁴⁹ På så vis är det samtidigt ett synliggörande av de rådande normerna som reglerar vad språkkompetens är och bör vara samt hur skribenterna i sina talhandlingar förhåller sig till slagfältet och därmed dessa normer.

3.2.2 Diakron komparation

Den diakrona aspekten av analysen handlar om att söka efter och synliggöra eventuella förändringar runt begreppet språkkompetens som idé mellan de två nedslagen 2006 och 2017. Reinhart Koselleck hävdar att varje begrepp är kopplat till ett ord, men varje ord är inte nödvändigtvis kopplat till ett begrepp. Det är därför genom förändringen av vilka

⁴⁷ Ibid. s.187- 188.

⁴⁸ Ibid, s.188.

⁴⁹ Ibid.

ord som används runt ett begrepp som kan säga något om hur begreppet som idé förändras över tid.⁵⁰ Jag kopplar ordet språkkompetens till den vokabulär som brukas. Den diakrona förändringen kan jag sedan synliggöra genom komparation och identifikation av skillnader inom den vokabulär som omger språkkompetens 2006 respektive 2017. Det är alltså förändringen av idén om vad språkkompetens innebär som jag undersöker.

3.3 Teori

Det perspektiv jag använder mig av i läsningen av striderna kring begreppet språkkompetens kommer ur ett teoretiska ramverk utformat av två delar. Det ena är ett perspektiv på språkrättigheter utifrån Ruth Rubio Marín och det andra är ett mer utvecklat perspektiv på maktrelationer inspirerat av Pierre Bourdieu. Rubio Maríns perspektiv kan belysa vad rätten till ett språk kan innebära och förväntas innehålla – kortfattat vad språkrättigheter är och bör vara. Bourdieus perspektiv gör det snarare möjligt att gå djupare in på hur maktrelationer manifesteras och reproduceras genom språkkompetens. Ur detta perspektiv hämtar jag redskap för att bryta ner språkkompetens i olika beståndsdelar och förstå hur dessa i samverkan skapar maktrelationer/hierarkier.

3.3.1 Språkrättighetsperspektivet

Rubio Maríns språkrättighetsperspektiv utgår ifrån en distinktion mellan rätten till sin språkliga identitet och rätten till ett instrumentellt språk. Denna dualitet, som finns inbyggd i de språkliga rättigheterna, noterades redan 1987 av Leslie Green redan i texten ”Are Language Rights Fundamental?”.⁵¹ Teorin har senare utvecklats och i denna uppsats kommer jag att tillämpa Rubio Maríns utvecklade perspektiv. Hon gör en distinktion mellan icke-instrumentella språkrättigheter och instrumentella språkrättigheter vilket är en utveckling av Greens distinktion.⁵²

⁵⁰ Ibid, s.207.

⁵¹ Green, 1987.

⁵² Rubio Marín, 2003, s. 56-67.

Icke-instrumentella språkrättigheter syftar till den kulturella dimensionen av språkrättigheterna. Det är de rättigheter som syftar till att skydda människors kulturella och lingvistiska identitet.⁵³ Vidare handlar de instrumentella språkrättigheter snarare om att språket inte ska stå i vägen för att vi ska åtnjuta våra civila, politiska och sociala rättigheter. De instrumentella språkrättigheterna lägger tonvikten vid språk som nyckel för att få sina fullständiga rättigheter.⁵⁴ I korta ordalag: språkets praktiska funktion för individens friheter och rättigheter.

Detta perspektiv på språkrättigheter rimmar med Aviad Rubins linje att språkrättigheter bör separeras från att vara enbart en symbolisk fråga om identitet då det även är en fråga om att rent praktiskt (instrumentellt) ta del av samhället och utöva sina civila och politiska rättigheter.⁵⁵

Uppdelningen mellan instrumentella och icke-instrumentella aspekter av språkrättigheter är en utveckling av den vanliga uppdelningen mellan den vanliga distinktionen som används i diskussionen om språkrättigheters natur, gällande om det är en tolerans-orienterad eller en främjande-orienterad sådan. Det vill säga tolerans-orienterad som en negativ rättighet i bemärkelsen att det inte kräver en aktiv handling från någon annan för att rätten till språk ska vara tillgodosedd – det kräver bara att andra avstår från att hindra dig att tala ditt språk. Främjande-orienterad vilket kan förstås som en positiv rättighet i bemärkelsen att du har rätt till utbildning i ditt språk och rätt att bruka dit språk.⁵⁶

3.3.2 Maktperspektivet

För att kunna fördjupa maktaspekten tillämpar jag ett perspektiv inspirerat av Pierre Bourdieus sociologiska och sociolingvistiska teorier kring hur maktrelationer formas och upprätthålls.

För att det ska vara begripligt hur jag använder mig av Bourdieus begrepp behövs en kort introduktion till hans klassanalys. Bourdieu vidgar betydelsen av be-

⁵³ Ibid, s.57.

⁵⁴ Ibid, s. 63.

⁵⁵ Rubin, 2016, s.639.

⁵⁶ Rubio Marín, 2003, s.53.

greppet *kapital*, ursprungligen ur Marx teorier om klass. Istället för att bara tala om ekonomiskt kapital som faktor för hur en placeras i den sociala stratifieringen i samhället framhåller Bourdieu att klass även påverkas av bland annat kulturellt kapital, socialt kapital och lingvistiskt kapital.⁵⁷

Jag kommer att fokusera på det *lingvistiska kapitalet* och den *lingvistiska marknaden*. Det Bourdieu hjälper mig att synliggöra är hur språket är mer än enbart förmågan att producera grammatiskt korrekta meningar och ha en vokabulär.

The competence adequate to produce sentences that are likely to be understood may be quite inadequate to produce sentences that are likely to be *listened to*, likely to be recognized as *acceptable* in all the situations in which there is occasion to speak.⁵⁸

Förmåga att uttrycka sig på ett legitimt sätt enligt de rådande strukturerna kallar Bourdieu för att besitta ett lingvistiskt kapital. Det kan beskrivas som den sociala aspekten av språkkompetensens värde – alltså den praktiska kompetensen och det sociala värdet utgör det lingvistiska kapitalet. För att det lingvistiska kapitalet ska aktualiseras krävs en lingvistisk marknad som aktualiserar värdet.⁵⁹ Varje lingvistisk marknad kan liknas vid en ”bubbla” som reproduceras och avgränsas av de talare som bekräftar det legitima sättet att tala inom den ”bubblan”, med andra ord på den marknaden. Inom ett och samma språk finns flera olika lingvistiska marknader eller ”bubblor” som vi kan röra oss emellan beroende på om vi har tillgång till det lingvistiska kapital som bekräftas på marknaden.

Det innebär att denna aspekten av språkkompetens är ojämnt fördelad även i en grupp där alla talar samma språk - som exempelvis i Sverige där majoriteten talar svenska. Inom den grupp som ”talar svenska” skiljer det sig mellan sådana ting som uttal, grammatik och vokabulär och alla dessa lingvistiska kapital värderas olika. Dessa verktyg ur Bourdieus teorier visar hur fördelningen av lingvistiskt kapital korrele-

⁵⁷ Lögdlund, Ulrik & Gottzén, Lucas (red.), *Sociologins teoretiker*, Gleerups, Malmö, 2014, s.230.

⁵⁸ Ibid, s.55.

⁵⁹ Bourdieu, Pierre, *Language and symbolic power*, Polity in association with Basil Blackwell, Cambridge, 1991, s.37. [kursiv i original]

rar med hur andra former av kapital (t ex ekonomiskt, kulturellt, socialt) är fördelat samt att det är fördelningen av flera olika kapital som definierar var en individ placeras i samhällsordningen.⁶⁰ I denna undersökning kopplar jag det till hur skribenterna förhåller sig till det lingvistiska kapital som människor med andra modersmål än svenska besitter. Lingvistiska marknader av olika slag existerar inom ett och samma språk och dessa marknader är olika positionerade hierarkiskt. Ett väldigt tydligt exempel på det som dyker upp i materialet för denna undersökning är det som i debatten från 2006 benämns ”blattesvenska”. Ett rikt lingvistiskt kapital inom marknaden ”blattesvenska” värderas mycket lägre än ett kapital på den dominanta lingvistiska marknaden som utgörs av den ”officiella svenskan”.⁶¹

Detta perspektiv hjälper framförallt till att problematisera att den dominanta gruppen är de som avgör vilket lingvistiskt kapital som är legitimt och de som avgör vilken lingvistisk marknad som är den officiella. Den lingvistiska norm som råder i ett samhälle är det officiella språket. I det avseendet pekar Bourdieu på hur viktig roll staten har i skapandet av ett officiellt språk och en dominant lingvistisk marknad. För att en lingvistisk gemenskap ska kunna skapas (både i termer av vilket specifikt språk som ska vara det som institutioner använder och i termer av vilken variant av det språket som är den korrekta) krävs det att staten reproducerar ett erkännande av det dominerande språket, av den officiella lingvistiska marknaden.⁶² Officiella språk har fått den positionen genom maktutövning – det innebär inte att det alltid legat onda intentioner bakom – när det var förbjudet att tala samiska i skolan i början av 1900-talet var det med intentionen att assimilera, vilket hade en positiv klang i majoritetssamhällets öron då, men hade förödande konsekvenser för de som inte fick utveckla sitt språk.⁶³ Det finns en hierarki mellan olika sätt att tala, mellan olika lingvistiska marknader. Värdet av dessa marknader och därmed värdet av alla typer av lingvistiskt kapital kommer att mätas i relation till den officiella marknaden. Christopher Stroud visar hur förhållnings-sätt till den lingvistiska marknaden som kallas rinkebysvenska bidrar till att markera och positionera det svenska ”vi” i en legitimerad överordnad position mot de invand-

⁶⁰ Ibid, s.18.

⁶¹ Ibid, s.22-23.

⁶² Ibid, s.46.

⁶³ Ombudsmannen mot etnisk diskriminering. Diskriminering av samer – samers rättigheter ur ett diskrimineringsperspektiv. Stockholm. 2008 s.21.

rade ”dom”.⁶⁴ Språket är alltså en viktig komponent i att definiera vilka som tillhör det svenska ”vi” och den svenska nationen. Bourdieu visar också på att skapandet av en homogen språksituation och en officiell marknad är tätt ihopkopplat med skapandet av en nation.⁶⁵

En av de institutioner som Bourdieu uttryckligen nämner där reproduktionen av den officiella marknaden sker är skolan.

The position which the educational system gives to the different languages (or the different cultural contents) is such an important issue only because this institution has the monopoly in the reproduction of the market without which the social value of the linguistic competence, its capacity to function as a linguistic capital would cease to exist.⁶⁶

Skolan har en väsentlig roll då det är en plats där lingvistiskt kapital skapas och därmed också en viktig plats för reproduktionen av den legitima marknaden. Det är detta som gör debatten om modersmålsundervisning till ett gott underlag att undersöka. De normer som dominerar i skolan är en återspeglning av vilka normer som efterfrågas i samhället i stort. Som Bourdieu uttrycker det är det också där det avgörs vilka språkliga kunskaper som överhuvudtaget ska kunna fungera som lingvistiskt kapital. Därför är diskussionen om vad skolan ska tillgodose sina elever ett relevant underlag för att synliggöra förhållningssätt till idén om språkkompetens i stort.

För att synliggöra förhållningssätt till språkkompetens i debatten kommer jag främst använda mig av en förståelse för den lingvistiska marknaden och lingvistiskt kapital. Jag använder dessa två ord för att vidga min förståelse av hur språkkompetens värderas. För att perspektivet ska vara användbart i mitt sammanhang har jag skalat ner det till dessa två centrala begrepp. Som exempel har jag valt att inte ta med habitusbegreppet. Habitus är den del av individen som omedvetet reproducerar klass och ens lingvistiska habitus består dels av förmågan att uttrycka sig producera grammatiskt korrekta meningar och dels av förmågan att uttrycka de på ett vis som stämmer överens

⁶⁴ Stroud, 2004, s. 210.

⁶⁵ Bourdieu, 1991, s.45-48.

⁶⁶ Ibid, s.57.

med regler på den lingvistiska marknaden.⁶⁷ Anledningen till det är att det material jag undersöker inte utgår ifrån talares egna upplevelser av normer utan snarare om hur det talas om de rådande normerna.

⁶⁷ Ibid, s.37.

4 Undersökning och analys

Syftet är att undersöka attityder kring språklig mångfald för att synliggöra maktrelationer kopplat till denna mångfald. Inför analysen vill jag understryka att mitt fokus är på språket och vad språket gör. Jag gör här en viktig skillnad mellan språkbruket *i sig* i själva artiklarna och på språkkompetens som begrepp. För att det göra det tydligt vad jag syftar på i undersökningen kursiverar jag härnäst *språkkompetens* genom hela kapitlet. Jag börjar med frågan om vilka strider jag kan identifiera kring begreppet *språkkompetens* gällande språkrättigheter och maktrelationer formade genom språk i svenska mediedebatter om modersmålsundervisning från 2006 respektive 2017. Sedan undersöker jag hur striderna kring begreppet har förändrats mellan de två debatterna. Jag lyfter inte citat ur samtliga artiklar, men alla de presenterade artiklarna har granskats och utgjort grund för analysen. Undersökning och analys presenteras löpande.

4.1 Debatten om modersmålsundervisning 2006

Under de första åren efter millennieskiftet var språk en fråga som var uppe på den politiska agendan. Språkfrågan diskuterades kopplat till ”invandrare” och liksom Flyman Mattson visat på är det tydligt att det fanns en enspråkighets norm i debattlandskapet.⁶⁸ Det som utlöste debatten 2006 var Ebba Witt-Brattströms kritik mot regeringen för att inta en rasistisk hållning genom att inte satsa på förstärkt svenskundervisning, utan i stället på mer hemspråksundervisning.⁶⁹

⁶⁸ Flyman Mattson, 2017.

⁶⁹ Witt-Brattström, Ebba. Vem äger svenskan?, *Dagens Nyheter*, 2006-04-18.

4.1.1 Språkkompetens som instrumentell rättighet

Ebba Witt-Brattströms citat är en bra utgångspunkt för att förstå ramarna för det slagfält som debatten utspelar sig på.

Jag kritiserar alltså regeringen för att inta en rasistisk hållning när man inte satsar på förstärkt svenskundervisning (utan i stället på mer hemspråksundervisning), en åtgärd som kan tolkas som att man inte vill att de nya svenskarna ska kunna konkurrera med svensksvenska ungdomar på en hårdnande arbetsmarknad. Ett vi och dom-tänkande alltså, ovärdigt en demokrati.⁷⁰

I citatet används *språkkompetens* i det svenska språket (genom förstärkt svenskundervisning) som nödvändiga för att konkurrera på en arbetsmarknad. I denna strid är *språkkompetens* målet i sig. Som medel använder Witt-Brattström ”hemspråksundervisning” och skapar en klyvning – och ett konkurrensförhållande – mellan *språkkompetens* i det svenska språket och *språkkompetens* i modersmålet. Witt-Brattström vill att skolan ska användas för att i största möjliga mån tillgodose alla elever möjligheten att utveckla ett rikt lingvistiskt kapital i svenska. Rätten till ett språk utgår här från den instrumentella aspekten – rätten till svenskan som ett medel för att anlitas på arbetsmarknaden.

Ett liknande exempel på när konkurrensen mellan *språkkompetens* i det svenska språket och *språkkompetens* i modersmålet görs hittar vi i detta citat av Björn Sandmark i *Göteborgs Posten* 21/4 -06: ”Självklart ska den som vill få läsa sitt hemspråk under ordnade former på fritiden. Men det ligger enbart i familjens intresse, och bör behandlas som den privatsak det är”.⁷¹ Sandmark motiverar synen på kunskaper i modersmålet som något underordnat i egenskap av att vara en icke-instrumentell rättighet, genom att göra den *språkkompetensen* till något som enbart ligger ”i familjens intresse”. Han utgår ifrån att rätten till det egna modersmålet är strikt icke-instrumentellt och ser det som att det bör vara en nega-

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Sandmark, Björn. Hemspråk i skolan fel väg att gå, *Göteborgs Posten*, 2006-04-21.

tiv rättighet. Att utveckla ett lingvistiskt kapital i modersmålet anses inte relevant och betoningen på att språket inte har annat än familjärt värde styrks genom att kalla det ”hemspråk” och ”privatsak”.

Språkkompetens i det svenska språket beskrivs som det sätt som de instrumentella språkrättigheterna ska bli tillgodosedda. Rätten till ett språk genom vilket ens övriga mänskliga rättigheter kan tillgodoses beskrivs som rätten att lära sig det officiella språket. Ett exempel på det tankesättet går att hitta i Witt-Brattströms artikel:

Nu vet jag bättre: svenskan som samhällsbärande språk i Sverige är dynamit, en demokrati- och medborgarfråga som leder rätt in i framtiden, via skol- och integrationspolitiken.⁷²

Synen på vad rätten till språk är utgår ifrån ett instrumentellt perspektiv på rättigheter. Detta syns även hos skribenter som debatterar *för* vikten av modersmålsundervisning, i synnerhet utifrån de retoriska moves de väljer. I följande citat ser vi hur vikten av att i skolan få utveckla *språkkompetens* i modersmålet försvaras utifrån den instrumentella aspekten av rätten till språk:

Eftersom det i snitt tar cirka fem till sju år att tillägna sig ett språk som fungerar som *redskap för inläring i undervisningssituationen* i skolan har vi utvecklat en tvåspråkig undervisning för de nyanlända elever som tillhör de stora språken på vår skola. Detta skapar trygghet, begriplighet och möjliggör en fortsatt kunskapsutveckling under tiden som svenskan lärs in.⁷³

Genom att i använda en rådande konsensus om vikten av rätten till en utbildning lyfter skribenten kunskaper i modersmålets status och i förlängningen värdet av detta lingvistiska kapital. Den lingvistiska marknaden i officiell svenska är symboliskt överordnad lingvistiska marknader i andra språk. Denna relation utmanar

⁷² Witt-Brattström, Ebba. Vem äger svenskan?, *Dagens Nyheter*, 2006-04-18.

⁷³ Hellström, Annika. Ailomaa, Ritva. Music, Rejhan & Eckerbrant, Eva. Låt världen komma till klassrummet, *Göteborgs Posten* 2006-05-14. [egen kursivering]

rektorerna bakom artikeln ”Låt världen komma till klassrummet” då de argumenterar för att *språkkompetens* och lingvistiskt kapital på modersmålets officiella marknad också har ett instrumentellt värde. Andra språk än svenskan kan inom Sveriges gränser, då de får utvecklas, fungera som medel för att tillgodose människor sina rättigheter innan tillräckliga kunskaper i svenska språket har utvecklats.⁷⁴

Sandmark bemöter argument som pekar på att andra språk än svenska har ett instrumentellt rättighetsvärde genom att återgå till idén om motsättningen mellan *språkkompetens* i svenska och *språkkompetens* i modersmålet:

Problemet är dock att tvåspråkighet bara fungerar förstärkande när man kommit upp på en viss språklig nivå. Annars hamnar barnet tyvärr i en hopplös situation av halvspråkighet – och med en eller ett par lektioner i veckan utan föräldrastöd blir det inte bättre.⁷⁵

Ordet ”halvspråkighet”⁷⁶ reproducerar idén om konkurrensrelationen mellan *språkkompetens* i flera olika språk. Det markerar en placering utanför den legitima marknaden i både svenskan och modersmålet. Värdet av *språkkompetens* i modersmålet reduceras till vilken funktion det kan fylla i inläringen av det svenska språket. *Språkkompetens* i modersmålet under ”en viss språklig nivå” är ingenting värt utifrån idén att moders-

⁷⁴ Hellström, Annika. Ailomaa, Ritva. Music, Rejhan & Eckerbrant, Eva (ISG). Låt världen komma till klassrummet, *Göteborgs Posten* 2006-05-14.

⁷⁵ Sandmark, Björn. ”Tvåspråkighet kan fungera bra – och dåligt”, *Göteborgs Posten*, 2006-05-04.

⁷⁶ Begreppet halvspråkighet kom att börja användas i debatter om språk efter Nils-Erik Hanségårds bok *Tvåspråkighet eller halvspråkighet* kom ut 1968. Massmedia och politiker använde begreppet flitigt och det laddades med en mycket negativ klang vilket var långt ifrån avsikten Hanségård hade då han myntade begreppet. Begreppets ursprungliga syfte var att belysa de ogynnsamma språkliga och psykologiska följderna av berövandet av modersmålet som den norrbottensfinska befolkningen utsattes för. Han kallar det ett kulturellt folk mord och ville skapa ett värdeladdat begrepp för att ge frågan fokus. Det som sedan skedde var att begreppet kom att missuppfattas och utvecklas till ett argument *mot* tvåspråkighet. Ett begrepp som alltså myntades för att belysa missförhållanden blev en nedvärderande term som är diskriminerande. För vidare läsning: Åhl, Hans & Westergren, Eva (red.), *Mer än ett språk: en antologi om två- och trespråkigheten i norra Sverige*, 1. uppl., Norstedt, Stockholm, 1997s.178 -198. Samt Christopher Strouds analys kring begreppets användning i artikeln ’Rinkeby Swedish and semilingualism in language ideological debates: A Bourdieueanperspective’. *Journal of Sociolinguistics* 8/2, (2004): 196-214 National University of Singapore

målskunkaper bara har ett värde ifall det är ett brukligt redskap för att lära sig svenska.

4.1.2 ”Dålig svenska” och ”blattesvenska”

Det råder en generell konsensus i debatten om att *språkkunskap* i det svenska språket har goda konsekvenser för individer som lever i ett samhälle där svenskan är huvudspråk. Det svenska språkets värde är redan legitimerat. Ett exempel från modernmålsundervisningsförespråkare som betonar sin medvetenhet om vikten av kunskaper i det svenska språket är rektorerna bakom artikeln ”Låt världen komma till klassrummet” i *Göteborgs Posten* 14 maj: ”Självklart behöver invandrade föräldrar och deras barn lära sig svenska - men inte på bekostnad av modersmålet. Vårt mål är flerspråkighet, inte enspråkighet!” Skribenterna tilltalar direkt den konkurrens som görs mellan kunskaper i modersmålet och kunskaper i svenska språket. För att överhuvudtaget kunna tala om flerspråkighet som något positivt måste den svenska officiella marknaden först legitimeras.

I förhållande till denna konsensus om vikten av språkkunskaper i svenska används bristande *språkkompetens* för att driva argument om vikten av svenskans ställning och därmed vikten av att reproducera den lingvistiska marknaden. Detta förstärker ytterligare tonen av att det är en fråga om antingen svenska eller modersmålet. Vad som sker när ”dålig svenska” definieras är att begreppet *språkkompetens* skapar och avgränsar en grupp. *Språkkompetens* i form av ”dålig svenska” är ett sätt att urskilja vem som tillhör eller inte tillhör den dominanta gruppen.⁷⁷ Exempel på när detta görs är Björn Sandmarks uttalande ”De ungdomar som idag inte lär sig ordentlig svenska är chanslösa på arbetsmarknaden och hänvisas till ett skuggliv i kriminalitet eller till arbetslöshetens apati i förörterna”.⁷⁸ Ett annat exempel hittar vi hos Witt-Brattström: ”Dålig svenska ger fler arbetslösa svartjobbare att välja på.”⁷⁹ Dessa citat gör ”dålig svenska” i första hand till en identitetsmarkör och legitimerar skiljelinjen mellan den dominanta gruppen och ”dom” utanför samhället. Det legitimerar också en etablerad ordning genom att sätta *språkkompetens* i centrum för ojämlikheter. Övriga faktorer som segregat-

⁷⁷ Stroud 2004, s.208.

⁷⁸ Sandmark, Björn. Hemspråk i skolan fel väg att gå, *Göteborgs Posten*, 2006-04-21.

⁷⁹ Witt-Brattström, Ebba. Vem äger svenskan?, *Dagens Nyheter*, 2006-04-18.

ion och globala klassrelationer överskuggas av den språkliga parameteren. Den dominerande gruppens överordning i samhället legitimeras genom att de besitter ett lingvistiskt kapital och om kapitalet fördelas kommer även ojämlikheterna minska.

Ett annat exempel på hur *språkkompetens* används på ett sätt så det skapar identiteter ser vi i den påstått inneboende sexismen i det som i debatten benämns ”blattesvenskan”. Nedan ett citat ur Witt-Brattströms artikel ”Vem äger svenskan?”:

Nima Daryamadj påpekar att det ursprungligen turkiska ordet "guzz" för tjej (som just kommit in i nya upplagan av Svenska Akademiens ordlista) liknar persiskans "gooz", som betyder fjärt. Förutom att det alltså kan såra kvinnor med persisk bakgrund att bli kallade "pruttor" så kan man fråga sig om svenskan behöver ännu fler nedsättande ord för människa av kvinnokön.⁸⁰

Det vi ser är hur *språkkompetens* och ett lingvistiskt kapital på den marknaden ”blattesvenska” i första hand skapar en identitet som skiljer talare av ”blattesvenskan” från den dominerande gruppen och markerar gränsen mellan ”vi” och ”dom”. Den officiella svenskans överordning legitimeras genom att patriarkala företeelser som sexism tillskrivs ”de andras” marknad. Det skapas ett avstånd till ”dom” och markerar en gräns mellan ”invandrare” och ”den goda svenskheten”. *Språkkompetensbegreppets* funktion blir att göra en markering mellan den grupp som talar ”blattesvenska” och den grupp som talar ”riktig god svenska”. När en grupp språkforskare tar ton i debatten i *Dagens Nyheter* bemöts specifikt uttalandet om sexismen i ”blattesvenskan”. Sture Allén skriver:

Ett ord som guss är knappast sexistiskt. Att det tas in i SAOL beror på att det finns åtskilliga belägg för det i olika texter, det vill säga att det har en viss frekvens och spridning.⁸¹

Han skriver att svenskan alltid har och alltid kommer påverkas av andra språk och pekar på att vilket språk som främst influerat svenskan skiftat från att vara tyskan, till franskan och nu till engelskan. En kommentar på den lingvistiska marknadens ständiga utveckling. Det visar att den ständiga utvecklingen av den officiella svenska lingvistiska mark-

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Carp, Ossi. Ett språk för miljoner, *Dagens Nyheter*, 2006-05-17.

naden i sig inte är vad som anses problematiskt. Det är frågan om *vem* som anses legitim att påverka den officiella marknaden som snarare är intressant.

4.2 Debatten om modersmålsundervisning 2017

Vi går nu vidare till nedslaget 2017. När frågan om modersmålsundervisning blev aktuell denna gång var kontexten integrationspolitisk snarare än språkpolitisk. Modersmålsundervisningen kritiserades (liksom vi såg i debatten 2006) i egenskap av att vara ett hot mot goda svenskkunskaper.

4.2.1 Svenskkompetens

Den artikel som väckte liv i frågan om modersmålsundervisningen var ”Avskaffa Hemspråk – Lär barnen Svenska” som tre moderata politiker publicerade i *Aftonbladet* 17/10. Vilket titeln avslöjar grundar sig kritiken mot modersmålsundervisningen i en kritik mot att elever med annat modersmål än svenska inte lär sig tillräckligt god svenska. Ingången blir således att det finns en uppfattad motsättning mellan att fortsätta utveckla sitt modersmål och *språkkompetensen* i svenska språket. Stor emfas läggs på att betona vikten av *svenskkunskaper*. Artikelns talar om att ”Det svenska språkets roll och betydelse måste tydliggöras och förstärkas.”⁸² och samma argument framkommer då två SD politiker debatterar ämnet i *Göteborgs Posten* 3/11: ”Samhällets resurser bör inriktas på att lära ut svenska språket.”⁸³ Uppfattningen både utgår ifrån och samtidigt reproducerar uppfattningen om att förmågan att producera lingvistiska produkter på den svenska officiella lingvistiska marknaden värderas högre än samma förmåga på den officiella marknaden i modersmålet. Den svenska officiella marknaden försvaras. Att utvecklingen av svenska språket hotas av modersmålsundervisningen förstärks även genom att ordet ”halvspråkig” används som kontrast mot ”tillräcklig kunskap i det

⁸² Wutzler, Carina (M). Brunsberg, Camilla (M) & Wengholm, Malin (M). Avskaffa Hemspråk – Lär barnen Svenska, *Aftonbladet*, 2017-10-17.

⁸³ Jakobsson, Stefan (SD) & Stenkvist, Robert (SD). Lär nyanlända svenska i stället, *Göteborgs Posten*, 2017-11-03.

svenska språket” i följande citat i artikeln i *Aftonbladet*: ”Med nuvarande upplägg finns risk att barn blir halvsvårkiga och utan tillräcklig kunskap i svenska språket.”⁸⁴

4.2.2 Språkkompetens är en instrumentell rättighet

Språkkompetens i svenska lyfts fram som en instrumentell rättighet, vilket vi ser tydligt i denna kommentar av Malin Wengholm (en av moderaterna bakom artikeln i *Aftonbladet*): ”Vi tycker att det tar tid från inläring av det svenska språket och vi tycker att alla barn har *rätt* till att behärska det svenska språket och då behöver man träna, säger Malin Wengholm.”⁸⁵ ”Rätten” till det svenska språket anses vara en positiv rättighet. Ett annat exempel ser vi i debattartikeln ”Lär nyanlända svenska i stället” undertecknad två Sverige demokrater. I deras citat blir extra tydligt att den instrumentella aspekten av *språkkompetens* i svenska språket anses vara den ända vägen till att tillgodose rättigheter inom Sveriges gränser:

Vi har redan tidigare föreslagit en förberedelseskola där de som inte behärskar språket intensivt får träna sig på språket samt träna sig i kärnämnen under en period. När eleverna behärskar detta godtagbart slussas de in i den reguljära skolan.⁸⁶

I detta citat när den instrumentella aspekten är fokuserad på det svenska språket blir en person som inte ”behärskar detta godtagbart” även mindre berättigad till sin rätt till utbildning till dess att *svenskkompetensen* är godtagbar. Att ha rätt att använda och utveckla sitt eget modersmål för att instrumentellt få tillgodosedda rättigheter. Den instrumentella aspekten av rätten till det svenska språket sätter tonläget på även artiklar som vill hävda rätten till undervisning i modersmålet. Ett mycket vanligt argument för rätten till modersmålsundervisning utgår ifrån att befintlig *språkkompetens* kan påverka utvecklingen av *språkkompetens* i det svenska språket. Lisa Magnusson argumenterar:

⁸⁴ Wutzler, Carina (M). Brunsberg, Camilla (M) & Wengholm, Malin (M). Avskaffa Hemspråk – Lär barnen Svenska, *Aftonbladet*, 2017-10-17.

⁸⁵ Renulf, Kristin & Tubbin, Jonas. Toppmoderater vill avskaffa modersmålsundervisning. *SVT*. 2017-10-17. [egen kursivering]

⁸⁶ Jakobsson, Stefan (SD) & Stenkvist, Robert (SD). Lär nyanlända svenska i stället, *Göteborgs Posten*, 2017-11-03.

”Språket är en fråga om tillgänglighet. Det är rampen in i skolan, och i förlängningen samhället.”⁸⁷ De befintliga *språkkunskaperna* är något samhället bör använda för att tillgodose alla rätten till utbildning. Genom detta hävdas rätten till utbildning i modersmålet vara en positiv rättighet. Haidi Thulin belyser vikten av att ta vara på modersmålets instrumentella aspekter då hon skriver ”Det tar sex till åtta år att erövra skolspråket. Det finns många olika aspekter som spelar in för hur snabbt eller långsamt man tar till sig ett nytt språk.” Ett annat exempel ser vi här av Åsa Fahlén och Kurdo Baksi i *Göteborgs Posten* 7/11:

Den främsta fördelen med att satsa på modersmålsundervisningen är att det blir lättare för eleverna att lära sig svenska. Det är alltså inte i stället, utan både och som gäller. En förstärkt modersmålsundervisning förbättrar elevernas möjligheter att tillgodogöra sig svenska.⁸⁸

En höjning av värdet av *språkkompetens* i andra språk än svenska legitimeras här genom att hänvisa till rätten till att utveckla sin *språkkompetens* i svenskan. Modersmålet får därför dess värde utifrån kopplingen till denna redan etablerade och accepterade norm - att alla som bor i Sverige måste kunna tala svenska. Den retoriska move som görs i en svarande artikel är att *språkkompetens* i modersmålet värde reduceras till dess funktion i utvecklingen av svenska språket:

Modersmålsundervisningen är i dag av högst varierande kvalitet och enbart cirka hälften av de berättigade eleverna deltar i denna undervisning enligt Skolverket. Om framgång i att lära sig det svenska språket beror på modersmålsundervisningen är vi illa ute.⁸⁹

⁸⁷ Magnusson, Lisa. Bygg en ramp bredvid skoltrappan för invandrabarnen, *Dagens Nyheter* 2017-10-19.

⁸⁸ Fahlén, Åsa (LR) & Baksi Kurdo. Bättre svenska med modersmål i skolan. *Göteborgs Posten*. 2017-11-07.

⁸⁹ Jakobsson, Stefan (SD) & Stenkvist, Robert (SD). Lär nyanlända svenska i stället, *Göteborgs Posten*, 2017-11-03.

Två olika diskussioner – den om vikten av att kunna tala svenska i ett land där svenska är huvudspråk och den om huruvida det bör vara en positiv rättighet att utveckla sitt modersmål – förs samman till en debatt. Detta gör att ett tydligt ställningstagande för vikten av det svenska språket används för att argumentera mot modersmålsundervisningen och de som bemöter en sådan argumentation ständigt måste visa att de förstår vikten av det svenska språket. Ett exempel på detta återfinns i artikeln ”Utan hemspråk klarar sig inte våra elever” som undertecknades av 250 skolanställda. Här ligger tyngdpunkten i att bemöta debattens grundantagande om konkurrensrelationen mellan *språkkompetens* i svenska och i modersmålet. För att påvisa konkurrensrelationen är konstruerad lyfter de exempel på forskning och skriver ”...pekar den världsledande forskaren Jim Cummis, med stöd i både svensk och internationell forskning, på att undervisning i modersmålet inte sker på bekostnad av andraspråket”⁹⁰ Konkurrensförhållandet måste motbevisas innan övriga fördelar med *språkkompetens* i modersmålet kan lyftas fram och bli giltiga.

4.2.3 Tillräcklig språkkompetens

I olika språk värderas vad som anses vara tillräcklig *Språkkompetens* olika. Genom detta kan maktrelationer mellan språk bli synliga. För att utveckla detta utgår jag från följande citat ur GP 3/11-17: ” Framförallt så har nyanlända som kommer hit i skolåldern problem med det svenska språket, inte med sitt hemspråk som de talar flytande. ”⁹¹ I denna artikel är skribenterna mycket tydliga med att den grupp de adresserar är nyanlända i skolåldern. Den tillgång på lingvistiskt kapital i modersmålet som kallas ”flytande” och tillräcklig, är i många fall under den tillgång på lingvistiskt kapital som skulle anses tillräcklig om det rörde sig om det svenska språket. Inom den största majoriteten språk finns det en hierarki mellan lingvistiska marknader och det finns en officiell marknad – vilken det inte på något vis är en garanti att en har tillgång till enkom i egenskap av att ha språket som modersmål. Utan kompetens att skriva eller tala på ett legitimt officiellt vis i modersmålet placeras en utanför den officiella marknaden. Kun-

⁹⁰ 250 skolanställda. Utan hemspråk klarar sig inte våra elever, *Aftonbladet* 2017-10-19.

⁹¹ Jakobsson, Stefan (SD) & Stenkvist, Robert (SD). Lär nyanlända svenska i stället, *Göteborgs Posten*, 2017-11-03.

skaper i modersmålet för gruppen ”nyanlända” anses inte vara brukliga utöver på ett tillräckligt kapital för att kommunicera i icke-officiella sammanhang.

Ett annat exempel då det blir synligt att olika språk värderas olika är när Camilla Brunsberg av *Blekinge Läns Tidning* får frågan: ”Vill ni ta bort alla språk, även minoritetsspråk som samiska och finska?” Hennes svar blir: ” – Nej, de är ju stärkta i lagen.”⁹² Svaret indikerar att värdet av ett språk avgörs av dess legala status. Lagen avgör vilken *språkkompetens* i minoritetsspråk som bör vara en positiv rättighet. De fem minoritetsspråken har inte alltid varit stärkta i lag och tre av de fem var en gång i tiden invandrade språk (jiddisch, finska, romani).⁹³ Brunsberg använder lagens gränsdragning för att legitimera skillnaden mellan vilka språkrättigheter talare av de övriga stora invandrade språken bör ha (samt vilka språkrättigheter talare av inhemska icke-erkända minoritetsspråk – t ex överkalixmål och älvdalska - bör ha).

4.2.4 Språkkompetens och kulturell kompetens

Ett intressant exempel på ett försök att höja värdet av *språkkompetens* i modersmålet går att läsa i Åsa Fahlén och Kurdo Baksis artikel ”Modersmål på schemat ökar integrationen” i *Göteborgs Posten* 30/10 där betoningen läggs vid språkets kulturella aspekt:

För att nå alla dessa nyanlända ungdomar borde man använda sig av en resurs som talar svenska och som behärskar minst två kulturer och språk: Modersmåls-
lärarna och studiehandledarna. De kan koderna i flera kulturer. De vet hur man
når sina landsmän. De vet vad som gäller i Sverige. De vet exakt vilka patriarkala
kulturer en del av de anlända har bakom sig eller med sig. De kan berätta om
jämställdheten i Sverige.⁹⁴

De undertecknade driver i artikeln tesen att kunskaper i modersmålet har ett värde i sig.

⁹² Gisselquist, Maria. M vill ta bort modersmål, *Blekinge Läns Tidning*, Karlskrona, 2017-10-17.

⁹⁴ Parkvall, 2015, .38 & Modersmål på schemat ökar integrationen, 2017-10-30.

För att framhäva detta värde knyter de i detta argument samman *språkkompetens* och kulturell kompetens. Den svenska kulturen beskrivs som jämställd och ”de nyanländas” som patriarkal. Språkkompetensen beskrivs som en brygga och de går emot uppfattningen om att flera språkkompetenser står i konkurrens med varandra utan menar att det är möjligt med en rörlighet mellan olika språk och olika kulturer. Mer om detta i den diakrona komparationen som kommer nedan.

4.3 Hur har striderna kring begreppet förändrats mellan de två debatterna?

Min ambition med den diakrona komparationen var att identifiera skillnader vilket i viss utsträckning fanns. Det jag upptäckte var dock att likheterna mellan debatterna dominerade. Jag börjar med att presentera de centrala likheterna mellan de två debatterna.

4.3.1 Likheter

Den mest väsentliga likheten som också har en avgörande roll i att forma diskussionslandskapet både 2006 och 2017 är den klyvning och den konkurrens som skapas mellan *språkkompetens* i det svenska språket och *språkkompetens* i modersmålet. Det finns en genomgripande samklang hos alla som ingår i denna diskussion om att *språkkompetens* i det svenska språket är ett viktigt medel att besitta i Sverige där svenskan är det officiella språket. Den sida av debatten som vill försvara rätten till undervisning i modersmålet hamnar i en position av att vara ”naiva” som inte förstår vikten av det svenska språket. Majoriteten av dessa refererar till eller är själva språkforskare som pekar på att tvåspråkighet inte är ett hinder utan ett medel för språkinläring.

Att kunskaper i det svenska språket står i centrum gör att modersmålsundervisningens värde bedöms i relation till dess förmåga att bidra till inläring i andra språk. Det går att se i hur argument om tvåspråkighetens goda påverkan på svenskinläring bemöttes 2006 av Ebba Witt-Brattström: ”Man hänvisar till ’enig forskning’ som

sågs visa att barn med ofullständigt modersmål inte kan ta till sig ett andraspråk. I verkligheten är internationellt ledande tvåspråksforskare djupt oense i frågan.”⁹⁵ På mycket liknande vis besvarade två SD politiker liknande argument 2017: ” Forskningsläget är osäkert och pekar åt olika håll vad gäller modersmålsundervisningens effekt på ett nytt språk. ”⁹⁶ Uppfattningen om ett motsatsförhållande mellan flerspråkighet och ”legitim” svenska har inte förändrats avsevärt mellan de två nedslagen.

En annan tydlig likhet, som blir intressant i relation till de olika politiska lägena 2006 och 2017, är de nyanser av vilka studenter som får modersmålsundervisning inte får utrymme i debatten. Det finns en utgångspunkt i att alla talar om samma ”grupp” – invandrade elever som inte kan svenska. Hemspråksundervisning blir en markör för att inte tillhöra det dominanta samhället. Trots att det finns många andra generationens invandrare och individer som tillhör minoriteter som har bott i Sverige i generationer som också berörs av frågan om modersmålsundervisning, är det inte dessa grupper striderna berör. Diskussionslandskapet skapar en bild av att de som läser modersmål är desamma som läser svenska som andra språk, vilket i själva verket inte stämmer. Detta hänger också samman med det konstruerade motsatsförhållandet mellan kunskaper i svenska och i modersmålet. Detta synsätt kopplar samman modersmålsundervisning med ett utanförskap och att inte tillhöra samhället. Något som sker både i debatten 2006 och 2017.

4.3.2 Skillnader

En skillnad som dök upp i hur *språkkompetens* diskuteras i de två nedslagen var hur sexism förhåller sig till strider om *språkkompetens*. 2006 används sexismen som argument *mot* modersmålsundervisning (Ebba Witt-Brattström) och 2017 som argument *för* vikten av modersmålsundervisning (Åsa Fahlén och Kurdo Baksi).

Utgångspunkten i de båda argumenten är den samma – att svensk kultur är jämställd och viss ”invandrad” kultur är patriarkal. Det som dock är olika mellan de två är hur detta hänger samman med språket. Den koppling Ebba Witt-

⁹⁵ Witt-Brattström, Ebba. Vem äger svenskan?, *Dagens Nyheter*, 2006-04-18.

⁹⁶ Jakobsson, Stefan (SD) & Stenkvist, Robert (SD). Lär nyanlända svenska i stället, *Göteborgs Posten*, 2017-11-03.

Brattström gör är att kalla ”blattesvenskan” sexistisk. Detta för att förklara varför det är en icke-önskvärd utveckling av det svenska språket.⁹⁷ Språket i sig kallas sexistiskt. I exemplet från 2017 skriver Fahlén och Baksi om språket som en brygga mellan kulturer och de skiljer uttryckligen på kulturell kompetens och språkkompetens: ”För att nå alla dessa nyanlända ungdomar borde man använda sig av en resurs som talar svenska och som behärskar minst två kulturer och språk”⁹⁸ I detta resonemang ses språket som sådant inte som ett uttryck för sexism utan som ett redskap för att bemöta det. Dock finns distansen till ”dom” inom gruppen nyanlända manifesterad även i detta sammanhang – inte genom *språkkompetensen* utan istället genom att beskriva Sverige som jämställt och ”deras” kultur som patriarkal på följande vis: ”De vet exakt vilka patriarkala kulturer en del av de anlända har bakom sig eller med sig. De kan berätta om jämställdheten i Sverige”.

Ytterligare en skillnad, som till viss del framgår i exemplet ovan, är vilken aspekt av *språkkompetens* som är föremål för striderna vid de två nedslagen. 2006 är det svenskan *i sig* anses hotad då ”Blattesvenska” målas upp som ett hot mot själva svenska språket korrekthet. Vilket *lingvistiskt kapital* som ligger inom ramen för den officiella *marknaden* står i centrum. Detta fokus på svenska språket förändring går att tolka genom Lagerholms syn på att de som ondgör sig över språklig förändring oftast i själva verket reagerar på en samhällslig förändring.⁹⁹ Om vi jämför detta med 2017 ser vi att fokus ligger mer på vad som sker med individer som inte behärskar korrekt svenska och frågan om vad korrekt svenska innebär är inte lika central. Fokus ligger istället på den gruppen som har modersmålsundervisning och svenska som andraspråk och hur dessa människors brist på *språkkompetens* i svenska kan förklara att de är utanför samhället.

⁹⁷ Witt-Brattström, Ebba. Vem äger svenskan?, *Dagens Nyheter*, 2006-04-18.

⁹⁹ Lagerholm, 2016 s.52.

5 Sammanfattning och diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka attityder kring språklig mångfald för att synliggöra maktrelationer kopplat till denna mångfald. Detta genom att identifiera strider kring begreppet språkkompetens i svenska mediedebatter om modersmålsundervisning under 2006 respektive 2017. Vidare belyses dessa strider med perspektiv på språkrättigheter och hur maktrelationer formas genom språk. Jag ämnade även se hur striderna hade förändrats mellan de två nedslagen. Den diakrona komparationen påvisade främst likheter mellan debatterna.

Detta kan delvis ha att göra med att tidsspannet mellan de två debatterna var relativt kort. Det hade varit spännande att ta ett längre kliv bak i historien och jämföra liknande strider om språkkompetens från tiden före hemspråksreformen 1977 med nutida diskussioner om detsamma. Detta eftersom den språkliga mångfalden i Sverige under denna tid såg väldigt annorlunda ut och det fanns en mer uttalad ambition att homogenisera språket. Ett synliggörande av de likheter och skillnader som kan finnas mellan ett nedslag före 1977 och en nedslag på 2010-talet skulle därför kunna vara en intressant fortsättning på denna studie.

Att det fanns stora likheter mellan debatterna som vi såg i undersökningen kan dock i sig vara intressant. Det invandringspolitiska tonläget 2017 var mer nationalistiskt än 2006. I ljuset av dessa likheter framgår nödvändigheten i att inkludera fler dimensioner än enbart nationalism analysen. Får frågor om språkpolitik reduceras till en fråga om svenskans ställning, hamnar många viktiga instrumentella aspekter i skymundan och debatten polariseras. Detta hänger ihop med något som är gemensamt för båda debatterna - att *Språkkompetens* i olika språk ställs i motsättning till varandra. Det finns en uppfattning om en konkurrerande relation mellan att utveckla kunskaper i modersmålet och att utveckla svenskkunskaper. Genom att göra denna sammankoppling kan dessa användas i en argumentation *mot* rätten till modersmålsundervisning för att visa på sin pragmatiska, lös-

ningsorienterade hållning i invandrapolitiken. Något som framförallt är fallet 2017 då politiker uttalar sig i debatten.

Gemensamt för båda debatterna är även att vissa skribenter sammankopplar modersmålsundervisning och svenska som andraspråk. Utöver att detta bygger på uppfattningen om att olika språkkunskaper konkurrerar bidrar det även till att hela diskussionen kretsar kring en grupp som inte behärskar svenska. Det är många i Sverige som är berättigade till modersmålsundervisning. Relationen till ämnet kan dock se mycket olika ut bland dessa elever. Variationsrikedomen vad gäller orsaken till behov av modersmålsundervisning kommer i skymundan i diskussionen, något som leder till att modersmålsundervisning förknippas med ett utanförskap.

Jag hade inte en klar uppfattning om rätt och fel i språkpolitiska frågor innan jag började med arbetet. Att tillgång till ett lands officiella språk är en viktig förutsättning för att ta del av samhället hade jag däremot en bild av redan från start. Denna bild var också väl representerad i materialet och stod nästintill oemotsagd. Att bekräfta vikten av svenskans ställning verkar nästan vara en förutsättning för att uttala sig i debatten. Detta gör också att frågan om rätten till ett utvecklat modersmål ständigt diskuteras i relation till frågan om det svenska språket som ideal.

Till synes blir det därmed en diskussion om svenska språket ställning och vikten av att vidmakthålla denna, trots att det rör sig om en annan fråga. Sett från ett rättighetsperspektiv är vad som diskuteras snarare hur bristen på språkkompetens i svenska bör påverka vilka språkrättigheter en individ som lever i Sverige ska ha, fram till dess att svenskan är god nog att fungera instrumentellt. Som tidigare nämnt är utgångspunkten ständigt att det rör sig om nyligen invandrade minoriteter.

En diskussion som tenderar att hamna i skymundan är den om rätten att fortsätta utveckla sitt modersmål då svenskkunskaperna är goda nog att fungera instrumentellt. Detta bidrar bland annat till att det historiska språkförtryck som ägt rum i Sverige negligeras. I de fall där tidigare generationer inte fått utveckla sitt lingvistiska kapital (eller rent av förbjudits att använda det) är den lingvistiska marknaden svag. Av den anledningen blir rätten till språket, i form av

modersmålsundervisning, i dessa fall i högre grad en icke-instrumentell språkrättighetsfråga. Av bland annat denna anledning är det farligt när språkpolitiska frågor debatteras på ett onyanserat vis och används för att göra enkla poänger.

I denna uppsats synliggör jag hur språknormer kan skapa gränser mellan ”vi” och ”dom” bland annat genom att belysa sambanden mellan relevanta strukturer och språkkompetens. Vårt sätt att tala och våra språk bör förstås som en del av ett intersektionellt perspektiv på diskriminering och makt. Undersökningen skulle kunna fungera som en del i ett diskussionsunderlag gällande huruvida språk bör bli en egen diskrimineringsgrund och vad en sådan diskrimineringsgrund i sådant fall bör ta hänsyn till. Denna uppsats har tagit oss ett steg närmre några aspekter av hur språknormer påverkar tillgången till rättigheter, både som direkt rättighet och som en maktfaktor. Det har även blivit tydligare hur språkförtryck samverkar med andra förtryck i vårt samhälle och hur attityderna kring detta ger legitimitet åt rådande förhållanden av ojämlikhet och dominans.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Avslutningsvis vill jag tacka mina studiekamrater som har läst och diskuterat denna uppsats med mig under arbetes gång. Ett extra stort tack vill jag rikta till min handledare Lina Sturfelt som kommit med värdefulla råd under hela processen.
Tack!

Referenser

Artiklar

2006

- Rojas, Carlos, ”Hemspråk var en svinbra idé,” *Aftonbladet*, 2006-04-03, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/article10793706.ab> (Hämtad 2017-12-26)
- Witt-Brattström, Ebba, ”Vem äger svenskan?,” *Dagens Nyheter*, 2006-04-18, <https://www.dn.se/kultur-noje/vem-ager-svenskan/> (Hämtad 2017-12-26)
- Helgesson, Stefan, ”Språk och rättvisa hör ihop,” *Dagens Nyheter* 2006-04-21, <https://www.dn.se/arkiv/kultur/sprak-och-rattvisa-hor-ihop/> (Hämtad 2017-12-26)
- Sandmark, Björn, ”Hemspråk i skolan fel väg att gå,” *Göteborgs Posten*, 2006-04-21. <http://www.gp.se/kultur/kultur/hemspr%C3%A5k-i-skolan-fel-v%C3%A4g-att-g%C3%A5-1.1193238> (Hämtad 2017-12-26)
- Nelson, Cecilia, ”Hemspråk skapar inte etniska enklaver,” *Göteborgs Posten*, 2006-04-24, <http://www.gp.se/kultur/kultur/hemspr%C3%A5k-skapar-inte-etniska-enklaver-1.1193257> (Hämtad 2017-12-26)
- Ciasnocha, Danuta, ”Parabolerna ger mer än hemspråksundervisningen,” *Göteborgs Posten*, 2006-04-26 <http://www.gp.se/kultur/kultur/parabolerna-ger-mer-%C3%A4n-hemspr%C3%A5ksundervisningen-1.1193263> (Hämtad 2017-12-26)
- Sandmark, Björn, ”Tvåspråkighet kan fungera bra – och dåligt,” *Göteborgs Posten*, 2006-05-04, <http://web.retriever-info.com/services/archive/search> (Hämtad 2018-01-03)
- Nelson, Cecilia, ”Flerspråkighet är en möjlighet,” *Göteborgs Posten* 2006-05-09, <http://www.gp.se/kultur/kultur/flerspr%C3%A5kighet-%C3%A4r-en-m%C3%B6jlighet-1.1193310> (Hämtad 2017-12-26)
- Svantesson, Erika, ”Tvåspråkiga får ökad hjälp,” *Dagens Nyheter*, 2006-05-13, <https://www.dn.se/arkiv/sverige/tvasprakiga-far-okad-hjalp/> (Hämtad 2017-12-27)
- Hellström, Annika. Ailomaa, Ritva. Music, Rejhan & Eckerbrant, Eva (ISG), ”Låt världen komma till klassrummet,” *Göteborgs Posten* 2006-05-14 <http://web.retriever-info.com/services/archive/search> (Hämtad 2018-01-03)
- Carp, Ossi, ”Ett språk för miljoner,” *Dagens Nyheter*, 2006-05-17, <http://web.retriever-info.com/services/archive/search> (Hämtad 2018-01-03)
- Sandmark, Björn, ”Läroplanen måste ändras radikalt,” *Göteborgs Posten*, 2006-05-18, <http://www.gp.se/kultur/kultur/l%C3%A4roplanen-m%C3%A5ste-%C3%A4ndras-radikalt-1.1193348> (Hämtad 2017-12-26)
- Schottenius, Maria. ”Stärk svenskämnet nu!” *Dagens Nyheter*, 2006-05-20, <https://www.dn.se/arkiv/kultur/stark-svenskamnet-nu/> (Hämtad 2017-12-26)

2017

- Wutzler, Carina (M). Brunsberg, Camilla (M) & Wengholm, Malin (M), ”Avskaffa Hemspråk – Lär barnen Svenska,” *Aftonbladet*, 2017-10-17, <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/vvdJw/avskaffa-hemsprak--lar-barnen-svenska> (Hämtad 2017-12-26)
- Gisselquist, Maria, ”M vill ta bort modersmål,” *Blekinge Läns Tidning*, Karlskrona, 2017-10-17, <http://www.blt.se/karlskrona/m-vill-ta-bort-modersmal/> (Hämtad 2017-12-26)
- Renulf, Kristin & Tubbin, Jonas, ”Toppmoderater vill avskaffa modersmålsundervisning,” *SVT*. 2017-10-17. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/jonkoping/toppmoderater-vill-avskaffa-modersmalsundervisning> (Hämtad 2017-12-26)
- Nilsson, Anders, ”Hon vill avskaffa undervisning i hemspråk,” *Sydöstran*, 2017-10-18, <http://www.sydostran.se/karlskrona/hon-vill-avskaffa-undervisning-i-hemsprak/> (Hämtad 2017-12-26)
- 250 skolanställda, ”Utan hemspråk klarar sig inte våra elever,” *Aftonbladet* 2017-10-19, <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/0ewyE/utan-hemsprak-klarar-sig-inte-vara-elever> (Hämtad 2017-12-26)
- Magnusson, Lisa, ”Bygg en ramp brevid skoltrappan för invandrabarnen,” *Dagens Nyheter* 2017-10-19, <https://www.dn.se/arkiv/ledare/bygg-en-ramp-bredvid-skoltrappan-for-invandrabarnen/> (Hämtad 2017-12-26)
- Kuhmunen, Merethe, ”Kritisk till debattartikel om att avskaffa modersmålsundervisningen,” *SR Rádio Sápmi*, 2017-10-19, <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=6801985> (Hämtad 2017-12-26)
- Wennberg, Jenny, ”I Sverige slog vi barn som talade sitt hemspråk i skolan,” *Dala-Demokraten*, 2017-10-23. <http://www.dalademokraten.se/opinion/ledare/wennberg-i-sverige-slog-vi-barn-som-talade-sitt-hemsprak-i-skolan>
- Lind Palicki, Lena, ”Moderaternas förslag bygger på seglivad myt,” *Svenska Dagbladet*. 2017-10-24, <https://www.svd.se/moderaternas-forslag-bygger-seglivad-myt> (Hämtad 2017-12-26)
- Fahlén, Åsa (LR) & Baksi Kurdo, ”Modersmål på schemat ökar integrationen,” *Göteborgs Posten*. 2017-10-30, <http://www.gp.se/nyheter/debatt/modersm%C3%A5l-p%C3%A5-schemat-%C3%B6kar-integrationen-1.4774573> (Hämtad 2017-12-26)
- Jakobsson, Stefan (SD) & Stenkvist, Robert (SD), ”Lär nyanlända svenska i stället,” *Göteborgs Posten*, 2017-11-03, <http://www.gp.se/nyheter/debatt/l%C3%A4r-nyanl%C3%A4nda-svenska-i-st%C3%A4llet-1.4793101> (Hämtad 2017-12-26)
- Fahlén, Åsa (LR) & Baksi Kurdo, ”Bättre svenska med modersmål i skolan,” *Göteborgs Posten*. 2017-11-07, <http://www.gp.se/nyheter/debatt/b%C3%A4ttre-svenska-med-modersm%C3%A5l-i-skolan-1.4807716> (Hämtad 2017-12-26)

Litteratur

- Austin, J. L., Urmson, J. O. & Sbisà, Marina., *How to do things with words* [Elektronisk resurs], 2nd ed., 26 Clarendon, Oxford, 1975, Lecture I, s. 6
- Bengtsson, Bo, Myrberg, Gunnar & Andersson, Roger (red.), *Mångfaldens dilemma: medborgarskap och integrationspolitik*, 1. uppl., Gleerups Utbildning, Malmö, 2016
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 3., [utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012
- Bourdieu, Pierre, *Language and symbolic power*, Polity in association with Basil Blackwell, Cambridge, 1991
- Flyman Mattsson, Anna, *Svenska som andraspråk på språkvetenskaplig grund*, Upplaga 1, Studentlitteratur, Lund, 2017
- Green, Leslie "Are language rights fundamental?" 1987 *Osgoode Hall Law Journal* 25:639-669
- Hayden, Patrick, *The philosophy of human rights*, 1. ed., Paragon House, St. Paul, Minn., 2001
- Hornberger H, Nancy *Language policy, language education, language rights: Indigenous, immigrant, and international perspectives Language in Society* 27, 439-458. Printed in the United States of America 1998 Cambridge University Press
- Hyltenstam, Kenneth, Axelsson Monica & Lindberg Inger (red.) *Flerspråkighet – En forskningsöversikt*, Vetenskapsrådets Rapportserie 5:2012, Stockholm
- Kymlicka, Will & Patten, Alan (red.), *Language rights and political theory*, Oxford University Press, Oxford, 2003
- Lagerholm, Per, *Språknormer och språkvärdering*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2016
- Lindberg Inger, "I det nya mångspråkiga Sverige" i *Utbildning & Demokrati* 2009, vol 18, nr 2, s.9-37
- Lögdlund, Ulrik & Gottzén, Lucas (red.), *Sociologins teoretiker*, Gleerups, Malmö, 2014
- Myers-Scotton, Carol, *Multiple voices: an introduction to bilingualism*, Blackwell, Malden, Mass., 2006
- Parkvall, Mikael, *Sveriges språk i siffror: vilka språk talas och av hur många?*, Språkrådet, Stockholm, 2015
- Ramanathan, Vaidehi (red.), *Language policies and (dis)citizenship: rights, access, pedagogies*, Bristol, 2013
- Rubin, Aviad. Beyond identity: the desirability and possibility of policies of multilingualism. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* vol. 38, NO. 7, (2016): 632–644
- Skutnabb-Kangas, Tove, *Minoritet, Språk och Rasism* Upplaga 1:1, 1986, Författarna och Liber Läromedel, Malmö
- Skutnabb-Kangas, Tove (2000). *Linguistic genocide in education - or worldwide diversity and human rights?*. Mahwah, N.J.: L. Erlbaum Associates

- Skinner, Quentin, *Visions of politics. Vol. 1, Regarding method*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, s.104-105
- Stroud, Christopher, "Rinkeby Swedish and semilingualism in language ideological debates: A Bourdieueanperspective." *Journal of Sociolinguistics* 8/2, (2004): 196-214 National University of Singapore
- Åhl, Hans & Westergren, Eva (red.), *Mer än ett språk: en antologi om två- och trespråkigheten i norra Sverige*, 1. uppl., Norstedts, Stockholm, 1997

Övriga källor

- Council of Europe, *European Charter for Regional or Minority Languages*, 4 November 1992, ETS 148, <http://www.refworld.org/docid/3de78bc34.html> (Hämtad 2018-01-04)
- Council of Europe, Framework Convention for the Protection of National Minorities (FCNM), 10 November 1994, H(95)10
- Ibrahim, Lorin, "Arabiska kan gå om finska som näst största språk", *Sveriges Radio*, 2016-04-05, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6404347> (hämtad 2018-01-04)
- Institutet för språk och folkminnen. 1997 – 2010. 2014-05-06 <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/sprakpolitik/milstolpar-i-svensk-sprakpolitik/1997-2010.html> (Hämtad 2017-12-13)
- Institutet för språk och folkminnen, "Din rätt att använda nationella minoritets-språk," 2015-02-03
- Migrationsverket, "Historik," 23-06-2016. <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Historik.html> (Hämtad 2017-12-26)
- Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, "Diskriminering av samer – samers rättigheter ur ett diskrimineringsperspektiv," Stockholm. 2008
- Parkvall, Mikael, "Här var det mångfald!" *Språktidningen*. April 2016. <http://spraktidningen.se/artiklar/2016/03/har-var-det-mangfald> (hämtad 2017-12-26)
- Proposition 1996/97:110 7.7 s.27 *Vissa skolfrågor m.m.*
- <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/sprakpolitik/minoritetslagen/din-ratt-att-anvanda-nationella-minoritetsprak.html> (Hämtad 2017-12-13)
- Statistiska centralbyrån, "Från fem till åtta partier i riksdagen" <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/val-och-partier/valresultat-over-tid/> (Hämtad 2018-01-05)
- Vounokari, Kaisa, "Språk – ny diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen?" *Sveriges Radio* 2017-05-16. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=185&artikel=6697481> (Hämtad 2017-13-12)